

Spomini na jutrove dežele.

Iz svojega dnevnika priobčuje Anton Ukmar.

I. Od Trsta do Smirne.

Bilo je 18. avgusta leta 1873.; ležali smo s tedanjo največjo avstrijsko ladjo oklopnico „Lisso“ pred tržaškim pristaniščem ter slavili z gromom velikanskih topov rojstveni praznik našega najvišjega vojnega poveljnika, presvetlega cesarja Frana Josipa I., ko nam dojde nenadoma telegrafično povelje, pripraviti se na daljno potovanje po širnem morji. Težko si je misliti, kaka čutila so nas navdajala o tej vesti. Mi samci, kateri si mislimo ves božji svet svojo lastnino in na drugi strani vender nimamo ničesar, kar bi nam moglo beliti glavo, vzprejeli smo to povelje z veliko radostjo; kajti izpolnila se nam bo vender jedenkrat srčna želja, zapustiti za nekoliko časa domača obrežja ter ogledati si nekoliko tudi tuja morja, tuje dežele in do zdaj še nepoznata mesta. Drugače pa oženjeni; nenadoma smo morali zapustiti pristanišče in ni jim bilo možno, pritisniti še jedenkrat pred odhodom na prsi svoje drage soproge in poljubiti svoje ljube dece; brez slovesa smo odrinili na daljni pot, ne vedé, kedaj se zopet vrnemo. In pomorščaki, katerim sicer prisvájajo malo sočutja, v takem slučaju vender nismo tako trdega srca, da bi ne vedeli umeti solze v očesu svojega bližnjega, celo svojega kamerada.

Prva in glavna stvar je bila preskrbeti blagajnico z zlatom ter ukrcati vsakovrstnega živeža in premoga za tri mesece, da vsaj za toliko časa ni treba trositi novcev po inozemskem za veliko dražje in čestokrat veliko slabejše blago. Odpravile in preskrbele so se še druge malenkosti in 24. avgusta smo zapustili tržaško pristanišče ter odpluli doli po Jadranskem Morji.

Pri odhodu se nam je pripetila na morji ne redka nesreča. Komaj se je bila kolosalna ladja začela gibati, prestraši nas vpitje,

da je pomorščak padel čez brod. Urno planemo na krov in zapazimo, kako ubožec plava že daleč za nami in akopram se ladja ustavi in pošljemo nesrečniku čoln naproti, doseči ga vendar niso več mogli, ker je morje gnalo silno visoke valove, kateri so ga bili kmalu pred našimi očmi pogoltnili. Pozneje nam je bilo objavljeno, da je morje izbljuvalo mrtvega pomorščaka med skalovje pri tržaškem svetilniku, kjer so ga našli in spodobno pokopali.

Začetek našega potovanja je bil tedaj nesrečen in babjeverci so nam prerokovali nezgodo za vso našo vožnjo; a hvala Bogu, da se jim ni izpolnila njihova volja; kajti to je bila jedina nezgoda, katera nas je zadela.

Dolga pot je, preorati vso Adrijo od severja do juga, preplavati Joniško Morje, kreniti okoli Grčije med Kikladske otoke in čez Egejsko Morje do Smirenskega zaliva! Vozili smo se celih deset dolgotrajnih dni, v katerih časi ni moglo oko zazreti okoli sebe ničesar, nego neizmerno morsko planjavo in sem ter tja svetlobela jadra samotne ladje, koja je kakor mi borila se s penečimi valovi, da bi prej dospela do svojega zaželjenega smotra. Blagovoli me zatorej prijazna čitateljica in prijazni čitatelj obiskati med temi dolgimi desetimi dnevi v mojem zdanjem stanu, da si nekoliko ogledata od blizu pravo pomorščakovo življenje.

Vojna ladja se more primerjati vojašnici na suhem, toda s tem razločkom, da na ladji, posebno na širokem morji, navezani smo vsi tako drug na drugega, da se moramo smatrati kakor udje jedne obitelji, a na suhem hodi vsak svoj pot. In to tudi drugače ne more biti; na majhnem prostoru nas je živelo skupaj 550 oseb; razumeva se tedaj, da smo morali poznati drug drugega od obličja do obličja in kamor se je človek ozrl, videl je znan obraz. V takih razmerah sklepajo se prijateljstva, katera veljajo mnogokrat vse poznejše življenje. Vsi imamo jednake pravice, jednako odgovornost; skupno veselje, skupno žalost; drug mora iti drugemu na roko in drug imeti potrpljenje z drugim, da vlada mir in jedinstvo v tej velikanski družini. Tukaj vidimo na ozkem prostoru vsacega njemu odmenjen posel in vendar ni nikdar drug drugemu na poti.

Za ranega jutra se razlega trobentarjev rog po ladjinih prostorih ter budi moštvo in štab na noge. In tedaj se začinja življenje in

vršanje po vsej ladji, kakor v velikem panji, kadar se zjutraj čebele napravljajo na pašo. Toda mi ostanimo rajši še dobro uro v gorki postelji; tudi ne bi vam svetoval zdaj že hoditi na krov; kajti nevarnost je, da bi vas ne odnesla povodenj; krov però namreč na vse zgodaj in snažijo ladjo od zunaj in od znotraj ter pluskajo z morsko vodo okoli, da bi kmalu vse odplavili, ako bi ne bilo tako dobro pribito ali privezano. Pustimo jih tudi, da razpno jadra na jutranjem solnci in prezračijo ladji vse prostore ter počakajmo do osmih zjutraj, da razvijó zastavo. In glejte, da smo tudi zaspali, prebudila bi nas vojaška godba, katera gode o tej svečanosti mogočno cesarsko himno. Zdaj je tedaj čas, da vstanemo in odrinemo v obednico posrkat svojo čokolado ali kavo in potem pogledat na krov, kjer so se menda že posušila znamenja zjutranje povodnji.

Voda je sicer opravila svoj posel, a na svojo ladjo ponosni pomorščak še ne miruje ter zahteva, da se ladja obleče vsako jutro v čisto, praznično obleko. Pazite tedaj, kako ročno ličijo pomorščaki vso kovino, bodisi železo, med ali baker, visoko na jadernikih, na krovu ali pod krovom. In zakaj tudi ne? Saj jim svira tamo-le pri velikem jaderniku vojaška godba za kratek čas, kakor bi bilo delo res tako težko, da bi jim je morali sladiti z godbo; toda mislimo si danes, da igra nam na čast in poslušajmo; zagotavljam vas, da vam ne bo žal.

Toda godba kmalu odstopi in ob devetih se prično prave vojaške vaje. Kakor vsakdo, tako moram iti tudi jaz na svoj posel; vi pa ostanite tamo-le na kasaretu, da ne boste nobenemu na poti in videli boste, kako na mogočen glas poveljnikov začno mrgoleti pomorščaki in plezati po vrvenih lestvicah na jadernike v koš, kjer se kakor blisk razdelé po jadernikih in ranjah, razvijajo in zopet zavijajo jadra, izpuščajo ranje na krov in jih zopet dvigujejo na svoje mesto. Ko ste se nagledali teh nevarnih vaj, pri katerih more vsak trenutek pomorščak pasti 30 metrov visoko na krov in razbiti si črepinjo, tedaj pojdite v baterijo, kjer sučejo mogočne Kruppove topove in se vadijo, rabiti jih v pravem času. Gorje ladji, koje zadene tak projektil! Hodite dalje in videli boste, kako se tamo razlaga krmilo in njegov pomen, a pazite, da vas na vaši promenadi ne podere zopet druga četa pomorščakov, kateri tako ognjevitó manevrirajo po ladji, kakor bi imeli Bog si ga vedi kak prostor na razpolaganje. Pojdite še skozi ona vrata iz baterije v sprednji del ladje in videli boste, kako

se naš kuhar v snežnobeli jopici ročno suče okoli železnega ognjišča, dobro vedoč, da se bliža ura, da bo moral pokazati svojo gastronomično vednost. Tam na levi pa, — ne svetoval bi se vam bližati, ako ste premehkega srca, — tam je bólnica, tam gospoduje ladji zdravnik. Poslužite se rajši stopnic pred nami, po katerih dospete nizko pod vodo, kamor solnce nikdar ne prisije in zazreli boste velikansko mašino, gibalno moč, dušo vse ladje. Tukaj vlada mašinst; tu je kovačnica, kjer poje bat po nakovalu, da se razlega po vseh spodnjih ladjinih prostorih. — Malo korakov nazaj zapazite starešino med svojimi polnimi sodi, vrečami in različnim živežem in ako se potrudite po bližnjih stopnicah navzgor, dospete v elegantni oddelek ladje, do velike dvorane in stanovališč ladjinemu štabu.

Opazovali ste med promenado na krovu častnika, pod krovom zdravnika in mašinista; blagovolite napósled obiskati tudi prijazno kabino, v kateri si računar ubija glavo ter opazuje vse življenje na ladji od najbolj prozaične — od denarne strani. Yesel je vašega pohoda, ponudi vam odpočiti se nekoliko v mehkem naslonjači, postreže vam tudi iz srca rad s kupico dobrega česnjeveca ali dobre slivovke, zagotavlja nam, da nam bode po njem bolje šel v slast drugi zajutrek, katerega ravno zdaj naznanja trobente pomenljivi glas.

Tega klica nečemo zamuditi. Urno tedaj popusti vsakdo svojo opravilo in se napoti v obédnico, iskat si pokrepčanja in razvedrenja po končanem delu. Vstopite tudi vi in videli boste, da življenje na morji ni ravno tako neprijetno, kakor si ga misli marsikdo. Zajutrek nam diši, kakor bi prišli od najtežjega dela in med jedjo pripoveduje se marsikatera tako živahna, da bi človek kmalu lahko pozabil, da nas loči voda toliko in toliko miriametrov od suhe zemlje.

Ob tem času obeduje tudi moštvo in po obedu privošči se vsej ladji ura splošnega počitka. Trudni pomorščaki poležejo okoli po krovu in po bateriji ter si zapalijo pipo ali prižgó slastno cigareto; štab pa si išče po prijetnih kabinah počitka, da nas zopet vzdrami krmilarjev zvon ob jedni popoludne, kličeč nas vsacega na odmenjeni mu posel. Tedaj se začinja zopet delo povsod: v jadernikih, na krovu, v bateriji, nad vodo in pod vodo. Te splošne vaje trajajo do petih popoludne, do glavnega obeda, kateri nas vse od štaba zjedini še jedenkrat v veliki dvorani. Žal, danes nas opozoruje vse, da je že jako dolgo, kar smo zapustili suho zemljo; mesto sočnega beafsteaka

ali druge slastne pečenke se moramo zadovoljiti s slanico; mesto govejega mesa in krepke mesne juhe dobra mora biti prežganica. A to nam ne kvari dobre volje; saj vemo, da dojdemo kmalu zopet v novo pristanišče, kjer nam bo prilika, odškodovati se za prebite nezgode. In božje kapljice, te nam je tudi še ostalo, da nam vedri um in razveseljuje srce.

Čas po obedu posveti vsak svojim osebnim potrebam. Moštvo se razdeli v posebna krdela ter prične svoje navadne igre in razveseljevanja. Tu se razgovarjajo znanci o domačih stvaréh, tam igrajo tombolo; tu se čuje sramežljiva istranska „Rožica rumena“, tam ona četa zopet z mogočnimi glasovi poje slavnico „Kraljeviču Marku“, da se razlega daleč okrog. In v štabovih prostorih tudi ni tako mirno, kakor se vidi na prvi pogled. Tu prineseta dva vsak svoje citre v dvorano in koncertirata, da se človeku srce smeje; tam se zaprè drug v svojo kabino in moleduje na svojo sentimentalno piščal; tukaj daruje v kotu pri mizi trojica bogu Bahu, kakor bi ne bili prišli še le od obeda; pri oni zeleni mizi pa vidite zopet štiri druge razgrevati se pri taroku. Marsikateri pa se je izgubil takoj po obedu v svojo celico in ako bi ne bilo indiskretno opazovati na skrivnem, kaj ga zadržuje, da se ne udeležuje naše družbe, našli bi, da piše samotar goreče liste svoji ženi, zaročeni nevesti ali svoji ljubici; kajti jutri bo palo sidro v Smirenskem pristanišči, kjer bo imel priliko, izročiti pismo pošti na zaželjeni naslov.

Mene pa ne zanimlje niti vino, niti igra, zadnje omenjene skrbi mi pa tudi — vsaj do zdaj — še niso delale najmanjše preglavice, zatorej odrinem kmalu v svojo kabino k počitku ter pustim, da me vojaška godba, koja svira vsak večer po poldrugo uro na krovu, zaziblje v sladke sanje. —

Spomini na jutrove dežele.

Iz svojega dnevnika probčuje Anton Ukmar.

II. Od Smirne do Port Saida.

V 3. dan septembra ob 5. zjutraj se prebudim in odidem na krov, da bi vsaj ne zamudil zanimljivega vzhoda v smirensko pristanišče; in krasen prizor me je odškodoval obilo za moj trud. Rumeno solnce je bilo začelo ravno dvigati se izza maloazijskih hribov ter čarobno zlatiti visoke gore na južni strani smirenskega zaliva; morske obale so preprežene z vilami in slikovitimi vasicami, skritimi med zelenjem, vinogradi, med visokimi cipresami in sivozelenimi oljkami, da se oko gledalčeve, koje ni navajeno takega prizora, kar ne more ločiti od te prirodine lepote. A ladja plava mirno dalje po zrcalgladki planjavi, kakor bi nam ne privoščila tako slastnega prizora, in kmalu se nam prikaže na obnožji maloazijskih gorá obris Smirne, najvažnejšega trgovinskega mesta v vsej Levanti, kjer smo dobro uro pozneje vrgli sidro.

Smirna, glavno mesto pašalika istega imena, dviguje se amfiteatralično po precej visocem hribu, na kojem so nekđaj vsemogočni Genovčanje postavili močno trdnjavo, katero pa Turki zdaj tako zanemarjajo, da se ne vidi več družega, nego skoro same razvaline. Prav pod trdnjavo se raztezajo turška pokopališča s tužnokrasnimi, proti nebu kipečimi cipresami. Takoj na obrežji zapazimo skozi visoke jadrnike trgovinskih ladij na levici velikansko in jako lepo sezidano vojašnico, čeden karavanseraj z neštevilnimi kubami in mnogobrojne mošeje s krasnimi minareti; na desni strani pa evropski oddelek mesta, koji se že od daleč odlikuje od turškega po svojih belih, kamenitih poslopjih; tukaj se nabajajo vsaj čedne in ravne ulice, v turškem mestu pa, — no, mislimo si, da je prijel nekdo dobro pest lesenih bajt ter vrgel jih tjà na kup gnoja, da so ostale, kakor so pale: tak vtis dela turško mesto na tujca, — vsaj na prvi pogled. Kakeršna so stanovanja, taki so tudi prebivalci njihovi: kakor bi jih bil veter skupaj pripodil od vseh štirih strani sveta. Navadni domači Turki z rudečim fesom ali zelenim turbanom na glavi; visoki

beloobturbani Perzijanci, temnorujavi Arabci, umazani zamorci in prekanjeni španski židovi, kateri so se razširili po vseh jutrovih deželah: to je zmes, koja se nahaja po turškem mestu. Grkov vidiš mnogokrat, Frankov le malokrat v teh odljudnih mestnih krajih. Lepega spola pa sploh ne dobivamo na ulici pred oči: kajti turkinja se ne dá videti; ali, ako po naključji mora čez ulico, zahaljena in zavita je tako, da naše nenavajeno oko komaj more presoditi, da je zrlo žensko postavo.

Vkljub tej nesnagi in temu neredu, — in morebiti ravno zato, — nahajamo v turškem mestu veliko zanimljivega. Sredi tega labirinta leži velikanski bazar, kjer so nakopičeni zakladi iz vseh jutrovih dežel in kjer lahko opazujemo pravo življenje in gibanje. Tukaj v tem kotu razprostira Perzijanec svoje dragocene tapete in orožje, tam zopet Arabec ponuja lepodišečega rožnega olja; tukaj vabi pravi moslim, z vednim čibukom v ustih, svoje krasno barvane šarenice, tam oni ponuja vonjavi turški duhan iz bližnjih nasadov padišaha samega; ta ti sili znamenitih smirenskih smokev in datul, oni sladkega rahatlaka in halvá; tukaj ponuja španski žid prave turške fese, tam oni zopet arabske vonjave, vsakovrstne dragocenosti in sladkarije. Vsak meri na tujca, kojega spozna kot tacega že od daleč, nadejé se, da se bo dalo kaj prislužiti pri njem; a treba je paziti, kajti moslim je zvit, kakor kozij rog, španski žid pa tudi tukaj ne more zatajevati svojega poklica.

Da bi okusil vse dovoljene sladkosti moslimskega življenja, šel sem v glasovito turško kavarno, kjer mi prinese umazan strežaj čašo kave, kakor je preroku po volji; in ker si Turek slastne kave ne more misliti brez čibuka ali naržileja, ukažem si donesti še naržilej, stekleno, z vodo napolnjeno pipo, skozi katero se po dolgi, elastični cevi srka vonjavi dim. Priznavati moram, da s prva nisem mogel razumeti, kako nahaja moslim tako neizrekljivo slast pri tej pipi; a po večkratni rabi se je privadim tudi jaz in najdem celo napósled, da je naravno, ako se mu je tako priljubila, da jo jeden njegovih najboljših poetov, Ismail Ferruh, opeva v vzvišeni pesni, v kateri jo primerja predragi, krasni devojki. —

Dne 10. septembra zajaham mozga in se napotim čez bližnje holme pogledat nekoliko smirensko okolico. Zgodaj dopoludne dospem do vasice Kukludža. Od tukaj se uživa čaroben razgled: na levici mesto in trdnjava Smirna, pristanišče in morje do predgorja Karaburun-

skega, na desnici pa krasna dolina, kakor je ni kmalu več na svetu; tukaj je vse zeleno in z mnogobrojnim cvetjem prepredeno; naranče in limone dosežajo tukaj velikost naših navadnih dreves in nahajajo se cvetoče aloe, visoke po 7 metrov in čez. Vasica Narlikioj je skrita v pravem pomenu besede v goščavi krasnocvetočih granatov; vsakovrstnega sadja, posebno grozdja — in kacega! — je tako obilo, da je vsak lahko trže brez dovoljenja; ciprese so ravne in visoke, kakor se vidijo malokje. A pri vsem tem se vidi malo življenja, kajti sela so jako redka in ta krasni idilični mir motijo le zvonci karavanskih velblodov, kateri počasno drug za drugim korakaje preskrbujejo Smirno z dragocenostimi jutrovskimi. V vasici Burnabaši naletim na karavano, počivajočo v senci velikanske platane blizu male vodice; črnobra-dasti Perzijanci z belim turbanom okoli glave so si gasili žejo pri hladnem studenci, velblodi so pa spali, klečé na kolenih. Popoldne dospem nazaj v Burnabad, poletno stanovališče bogatih Evropejcev s precej lepimi palačami in vilami, skritimi v senčno zelenjavo, in ko je rumeno solnce zatonilo za skalnati Karaburun, vzprejelo me je zopet mesto v svoje ozidje. Uro pozneje, v temni noči, dam se veslati na brod in občudujem o tej priložnosti pri nas nenavadno prikazen morske fosforescence; vesla so bila vsa v ognji in daleč za čolnom se je videla še ognjena cesta. Čudno! Pojdimo se kopat v tem času in videli se bomo vse v ognji in obdane s čarobno svetlobo. —

Dnevi v Smirni so nam pretekli urno in veselo; po dnevnem, ne ravno težavnem, a strogem službovanju je bilo zvečer zmerom vse mesto naše; ta si je izvolil Frankovsko mesto svojim študijam in svojemu delovanju, oni se je izgubil v tesne turške ulice. A največ smo se zbirali na krasnem bregu preko morja v prijetnem večernem hladu pri čaši turške kave z obligatnim naržilejem v ustih, v tem, ko nam je vojaška godba godla v veselje in kratek čas. — —

Pomorščakovo življenje je nemirno in nikjer nimamo dolgega obstanka, naša najvišja svrha nam je, prebroditi kar največ morja, kajti pomorščak se more izuriti v svojem poslu le med vožnjo, in v pristanišči mirujé pozabiti bi mogel svoj poklic. 14. septembra zjutraj tedaj zapalimo zopet ogenj pod kotli in odrinemo iz smirenskega zaliva tja ven na prosto. Pri otoku Kiju krenemo jo proti jugu in pustivši otoka Nikaria na desni, Samos pa, kjer se prideluje ono sloveče vino istega imena, na levi, poslovimo se še od otoka

Patma, kjer je menda živel sv. evangelist Janez in pisal svoja skrivna razodenja, in kmalu nam izginejo v večernem mraku zadnji sporadski otoki in v daljavi visoke maloazijske gore izpred očíj.

Prihodnje jutro in sledeče tri dni bi bilo zastonj moje oko iskalo suhe zemlje; neslo nas je širno Sredozemsko Morje na svojem hrbtu in plavali smo počasno in mirno dalje proti jugovzhodu. Le malokje se je videla kaka trgovska ladja, koja je zapustivši Sueški prekop ali pristanišče bajrutsko brodila nam nasproti ali križala nam pot. Tu pa tam so se videla krdela lastovk in žrjavov, katera so bila na dolgi poti iz naših že mrzlih v gorke afrikanske kraje. Četa tacih utrujenih žerjavov se nam usede neki dan po jadrnikih in ranjah; da celo na krovu jih ni bilo strah iskati si počitka. Žerjav pomorščaku prinese srečo; pustimo jih tedaj, da se spočijejo in kmalu se vzdigne zopet vsa četa ter odplava dalje proti jugu, kakor bi nam hoteli kazati pot, kam nam je jadrati.

19. septembra dopoludné prikaže se nam nizko obročje afrikansko pri Port-Saidu, kjer vržemo sidro popoludne in urno odobrimo program našemu tamošnjemu bivanju.

Moja vas.

O polnoči vid plava mi
Po rojstveni vasi —
Oj mirno med višavami
Ta moja vas leži!

Pokojno v njej ljudje živé —
Nikjer jih blažjih ni;
Za tó sreé, težkó sreé
Nikjer jih dražjih ni!

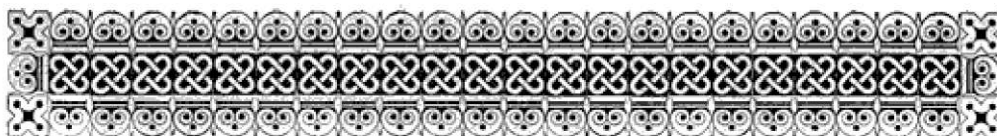
Sém sapa ni zavéla še
Mehkužnega svetá,
Kreposti ni jim vzela še
Vmorila ne duhá!

Obupa prost dviguje se —
Pokòj krasán je tú;
Z veseljem napoljuje se —
O jadu ni sledú!

Zató pa, vas, Bog te varúj,
Pogube in nezugod!
Bog živi te, Bog ti darúj
Radóstij in dobrot!

—b—

Spomini na jutrove dežele.

Iz svojega dnevnika probčuje Anton Ukmar.

III. V Egiptu.

Sueški prekop! Dežela faraonska! Starodavne piramide! Kdo bi se ne dal zapeljati taki skušnjavi! Kdor je imel čas in mu je dopuščala stroga služba, pristopil je naši družbi — zbralo se nas je deset — in prihodnje jutro odveslamo s čolnom — kajti ladija je morala zaradi plitvosti ondotnega obrežja ostati deset kilometrov daleč na morji — v Port Saïd, čedno in pravilno zidano, a dozdej še majhno in neznatno mesto. Toda prerokuje se mu slavna prihodnost in trgovci menijo, da bo Port-Saïd kmalu izpodrinil Aleksandrijo, kar je tudi jako verjetno, kajti Aleksandrija preskrbuje samo lokalno trgovino ter uvaža in izvaža za ves Egipt; Port-Saïd pa posreduje zvezo s zahodom in vzhodom, z Evropo in Azijo; vsak dan se vidi tu po več mogočnih parnikov ali kreniti jo po prekopu proti Rudečemu Morju ali pa priplavati od tam. Ljudstvo tukaj je mešano, kakor po vseh važnejših morskih lokah, največ se vidi tolstozarujavelih Arabcev in umazanih zamorcev, kateri opravljajo težka dela v pristanišči in po ladjah; musulmani in divji beduini tudi niso redki. Tukaj smo opazovali brez zapreke tudi domači nežni spol, kajti Arabkinje niso tako zahaljene in ne skrivajo obraza, kakor Turkinje — morebiti v svesti, da jim tega ni treba, kajti prepričali smo se, da domovina velikega preroka ni ravno neugodna krasnemu spolu. —

Popoludne nas odnese mal francosk parobrod po prekopu do mesta Ismailia, glavne postaje sueškega prekopa. Ismailia je bila za Lessepsovega delovanja na vrhunci svojega blagostanja, a zdaj je že skoro popolnem propala in le ondotne velikanske delarnice društva vodotoškega vzdržujejo jo še nekoliko. V Ismailiji se vsedemo na priprosto egiptovsko železnico, katera nas vozi nekoliko časa po prav prijaznih in mikavnih krajih; a kmalu izgine zelenje in kakor bi mignil, vidimo se v neizmerni peščeni puščavi, katera se razteza do

rodovitih Nilovih nižav. Pozno na večer dospemo v egiptovsko stolico Kairo in se udinjamo v nekem, po naši blaženi šegi urejenem hotelu.

Zjutraj na vse zgodaj nam pripelje strežaj vsakemu svojega velbloda in voditelja. Urno splezamo tem za nas nenavadnim živalim na hrbet in hajdi iz mesta čez veličastni, sveti Nil proti zahodu. — Kmalu onkraj svete reke, po dolgem in prijetnem jahanji skozi temne in senčnate gozdove visocih palm in s krasnim sadjem obloženih datul, vzprejme nas zopet peščena puščava, kjer smo imeli priložnost opazovati, kake vrednosti mora biti karavanam velblod po tacih nevarnih potih, kjer bi človek, zaupaje sami svoji nogi, moral zabresti v neogibno pogubo. Naš smoter so bile znamenite piramide blizu majhnega umazanega mesta Gizé. Ne daleč za tem mestom se nam prikažejo obrisi teh velikanskih čudes staroveškega sveta, a vidijo se nam neznatni in nevredni imena, katero jim prisojajo; a čim bolj se jim bližamo, tem više rasto iz tál in kadar dospemo do obnožja njihovega, prime nas strah in groza, da smo kar strmeli in molcé občudovali te grozovite prikazni.

Egiptovske piramide se nahajajo med Kairo in Fajumom na meji libiške puščave; dan danes se jih sledi še 67; vsaka piramida je bila kraljeva gomila. Pri mestu Gizé so si izvolili Memfiški vladarji svoja pokopališča in tukaj so zidali velikanske gomile, koje bodo občudovali za nami še pozni narodje. Največja je Keopsova, koja meri na visokost 150 metrov in ima 240□ metrov v podstavi. Heradot pripoveduje, da je kralj Keops 30 let zidal to svojo kolosalno gomilo in potreboval za to delo ves ta čas vsak dan po 370.000 zidarjev. Lehko si je tedaj misliti, kake strašanske vsote je moralo pogoltniti tako delo.

Odločimo se splezati na najvišjo — na Keopsovo piramido. Po dolgem in trudapolnem plezanji dospemo vendar s pripomočjo naših voditeljev na vrh, kjer se nam odpre veličasten razgled: vse druge piramide so stale pod nami; proti zahodu se je videla libiška puščava, dokler je oko sezalo, proti vzhodu pa rodovita Nilova dolina, preprežena kakor s sreberno nitjo, s krasno reko, svetim Nilom. Daleč tam na obnožji pogorja Mokatam se razteza stolica Kairo s svojimi svetlimi mošejami in vitkimi minareti; proti jugu pa in severu neizmerne, tu rodovite, tam nerodovite planjave.

Iz srca zadovoljni s svojo ekspedicijo povrnemo se kmalu popoldne v najhujši vročini — kajti vroče afrikansko solnce je pripekalo,

da nam je lil pot čez obraz — nazaj proti Kairi in komaj dospemo v daljna predmestja, ko zatone solnce in v kratkem nastane črna noč, kajti tukaj ne poznajo niti jutranjega, niti večernega mraka, solnce zapade in svetle zvezde se prikažejo na skoro vedno jasnem nebu. —

Le malo časa ostane nam drugi dan ogledati si egiptovsko stolico; priliko sem imel čuditi se samo znamenitejšim mošejam, izmed katerih naj navedem el Hakimovo, el Azarovo in Hasaneinovo; poslednja je imetna zaradi veličastne kube in dveh silno visokih in vitkih minaretov. Dalje ni bilo časa muditi se, vlak odide še dopoldne in nas odvede nazaj proti Port-Saïdu, kjer stopimo zvečer zopet na domačo ladjo. Ob dveh popolunoči dvignemo mačka in odjadramo počasno proti severu.

26. septembra popoldne se nam prikaže na levici sloviti otok Rod in pred nami visoko, lepo obrasteno kartalsko gorovje. Pot nas pelje v jednega najlepših zalivov vsega Sredozemskega Morja: v krasno luko makriško; njen vhod, kojega obdajajo od treh stranij visoke, zeleno obgozdene goré, spominal me je živo našega kotorskega zaliva, iz katerega tudi ne vidiš družega, nego modro nebo in visoko kipeče pečine. Drugi dan vržemo mačka pri mesteci Makri, kjer nas pozdravi in prijazno vzprejme ondotni francoski konsuľ, kajti naša vlada nima v tej löki nobenega zastopnika. Tudi turško vojaštvo nas počesti nenavadno prijazno in videlo se je, da taki gostje ne zahajajo mnogokrat v makriško pristanišče. Ker nas selo ne zanima, odpravimo se skozi tesne ulice proti jugovzhodu k razvalinam staroveškega mesta Telmessus, kjer se nahajajo še ostanki nekdanjega gledališča, krasni skloniki in še zdaj dobro ohranjena, veličastna pokopališča. Rakve so izdolbene čudovito umetno v visoke, kar navpik proti nebu kipeče pečine, da se nam je kar po glavi vrtelo, ko smo plezali po ozkih, v živo skalo vsekanih stopnicah do njih. Kdo je izdelal ta čudesa? Gotovega nisem mogel zvedeti, a pravijo, da so ta pokopališča še mogočna znamenja nekdanjega perzijskega vladanja v zahodu male Azije.

Nazaj gredé se pomudimo nekoliko v makriškem bazaru, kjer se kupujejo posebno lepe in dragocene šarenice in močni, črni lata-kija-duhan; vsakdo si izbere kako malenkost v spomin.

Proti večeru odjadramo zopet iz pristanišča in krenivši po noči okoli alepskega predgorja, kjer je stal z jedno nogo znameniti Apolonov

kolos, naslanjaje se z drugo na rodski otok, zavijemo jo drugo jutro proti vzhodu v koški zaliv. Zdaj neznatno mestece Budrun, nekdanji Halikarnassus, rojstveni kraj slavnega grškega zgodovinarja Heradota, pustimo na desnici in dospemo okoli poludneva do koške lóke, kjer vržemo mačka in si urno ogledamo mesto in njegove znamenitosti. Turški častniki so bili tako prijazni, odpreti nam vrata zanemarjene in na pol razvaljene trdnjave ter spremljevati nas po mestnih nasipih, kjer se vidi nekoliko starodavnih, kakor kača vitkih topov, katere so menda še nekdanji ondotni vladarji, mogočni Genovčanje, zapustili svojim naslednikom. Ogledamo si še znamenito, velikansko platano sredi mesta in odrinemo precej visoko v goro do senčnatega gozdiča, kjer je stalo nekdam slovito Eskulapovo svetišče in kamor so vodili staroveške hrome in kruljeve od blizu in daleč iskat ljubega zdravja. Svetišče je zginilo, ni več ostalo sledu za njim; le hladen studenec, prijetno šumljaje zaznamenjuje mesto, kjer je nekdam Hipokrat delal čudesa.

Pred odhodom na brod se obložimo s krasnimi narančami in sladkim grozdem, kojega je tukaj tako obilo in tako lepega, da zarad njega otok po pravici slovi za najrodovitnejši med vsemi sporadskimi otoki.

Na večer dvignemo zopet sidro in odplavamo dalje proti Smirni, kjer pozdravimo štiriindvajset ur pozneje svoje stare znance.

Ledene rože.

Sinóci pa burje razsájale so;
 Té séverne sape snežéne;
 In danes na ôknih mi rože cvetó,
 Té rože sreberne, ledéne!

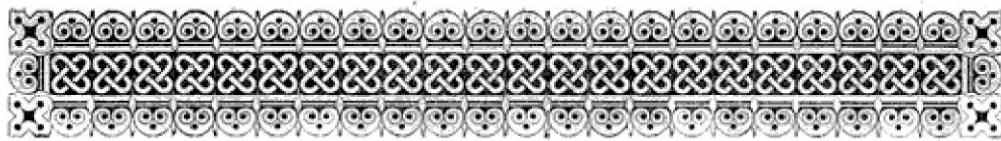
 Le cvétite, rože na ôknih mi vé!
 Saj dolgo že vas sem želela;
 Čepráv vas ne márajo drugi ljudjé,
 Iz srca vas jaz sem vesela.

Saj snubi sedaj me, saj prišel je spét,
 Ki dél je: „Ostani mi zvesta,
 Ko prvi na ôknu cvetèl ti bo léd,
 Ti sladka mi bodeš nevesta!“ –

Zató pa, ledéne cvetice, mrtvé,
 Jaz dolgo že vas sem želela;
 In naj vas ne márajo drugi ljudjé,
 Iz srca vas jaz sem vesela!

Gorázd.

Spomini na jutrove dežele.

Iz svojega dnevnika priobčuje Anton Ukmar.

IV. Atene.

Dne 3. novembra smo plavali že spet po sinjem morji; prijetna sapica od jugovzhoda nam je širila mogočna jadra, da je ladja, kakor pušica — urno in tiho delila belopeneče se valove. Kmalu nam izgine mala Azija izpred očíj in pred nami se dvigujejo polagoma iz morja otoki Anar, Tin in Naks, na desni pa se vidijo obrisi podolgastega Negroponta in daleč gori na severozahodu kipi v višnjevo meglenem obnebji mogočno domovje staroveških bogov, visoki Olimp, kažoč na daleč okoli svojo snegobelo glavo.

Pohlevni jugovzhodni vetrič se prevrne kmalu v viharju podobni jug in treba je bilo paziti, da se ladja varuje škode ter brez zamude poišče najbližjega pristanišča. Krenemo jo torej proti otoku Sira in v kratkem smo bili obvarovani vse nezgode v krasnem pristanišči jednega najbogatejših in najlepših mest grškega kraljevstva.

Sira, najvažnejše trgovsko mesto vse Levante in glavna postaja avstro-ogrškega lojda, zidana je v podobi polmesečni večjidel po strmem bregu v okrožji krasnega pristanišča. Staro mesto, prava Sira, nima za tujca nič vabljivega, nego morebiti neštevilno mlinov na veter, kateri sučejo noč in dan, kakor Don Quixotov velikan, svoja nemirna motovila. Spodnji del mesta, v razliko od zgornjega imenovan Hermapolis, zidan je na planem prav po zmislu naših mest in tu se nahajajo nakopičena bogastva, katera nanašajo tu sem marljivi trgovci od vzhoda in zahoda. Pristanišče je vedno polno bogato obloženih ladij in v bazarih po tesnih ulicah imamo priliko čuditi se jutrovski obrtniji in živahnemu življenju vedno veselega in zgovornega grškega prodajalca.

Otok Sira je imel pred grškim vstankom leta 1829. komaj 4—5000 stanovnikov, a zdaj jih šteje blizu 50.000. Trdi se, da so tistikrat ljudje iz vseh po vstanku pokončanih krajev grškega kra-

ljevstva na tem neutralnem otoku iskali si zavetja, kjer so našli prijateljski vzprejem, in da se je na ta način zjediniła tukaj vsa tedanja grška obrtnija in bogastvo. Drugi pa mislijo — in menda ne brez uzroka — da si je Sira pridobila svoj zdanji pomen in svoje zdanje bogastvo po nepošteni poti: da je bila namreč glavno pribežališče strahovitim korzarom, koji so vznemirjali vse Egejsko Morje in zaplenili silno veliko kupčijskih ladij ter odveli jih v imenovano pristanišče.

Po dvodnevnem bivanji v Sirskem pristanišču odjadramo zopet proti jugu ter dospemo 9. novembra v Sudo, najlepše in največje pristanišče na Kandiji in pravo luko glavnega obrtnega mesta Kanea. Našli smo tukaj srednjemorsko turško eskadro obstoječo iz petih mogočnih oklopnih, treh vitkih fregat in več manjših ladij. Kakor je navada v takih slučajih, bobneli so topovi na obeh straneh v vojaški pozdrav, da se je razlagalo po strmih, skalnatih pečinah, koje obdajajo to krasno, a večjidel malo obiskovano pristanišče. Po teh strmih pečinah, — gori do veličastnega hriba Ida, — skrivajo se kandijski vstaši, kadar jim zavre vroča kri v srdu zoper turške zatiralce; in trdili so nam, da imajo vedno skritega orožja in streliva za celo armado po nedosegljivih, v skalo izdolbenih shrambah, da je porabijo, kadar bije ura zaželjene osvete.

Skozi romantični, temnozeleni oljčni log jahamo drugi dan v Kaneo, pogledat si to mesto, dobro vedoči, da najdemo malo zanimljivega; a lepa priložnost in radovednost ne dá človeku mirovati in tako se pridružim tudi jaz odhajajoči tolpi, ogledat si od blizu kraje, kjer je zidal nekđaj Dajdal svoj mitični labirint. —

„Je li Vam znano,“ — obrnem se nekaj dnij pozneje do častnika na straži, ko smo že zopet plavali počasno in mirno med malimi in velikimi otoki proti severju, — „je li Vam znano, v kake neznane kraje nas bo zanesla ta ugodna sapica?“

„Bog zna,“ odgovori mi on — „in pa admiral. Govori se sicer na skrivnem, da bomo čez par dnij pohajkavali po širokih ulicah grške stolice; a človek ne more verjeti, dokler se ne uresniči govorica. Pred tremi leti smo plavali s korveto D. od Sicilije gori proti Napolju; proti večeru, — bil je krasen dan, — zazremo veličastno mesto v vsej svoji bliščobi večernega solnca in že smo si risali v duhu načrte in šteli slastno veselje, katero nas čaka v tem krasnem pristanišču, — kar čujemo poveljnikov ukaz, kreniti jo v kolobaru

tik mesta skozi ves zaliv nazaj proti jugu, in nekoliko ur pozneje smo plavali zopet v temni noči po širokem Tirenskem Morji. Tako tudi zdaj najina nada, — toda oprostite, tamo-le me že zopet potrebujejo“ — in odšel je po svojem poslu, prepustivši meni daljno premišljevanje, naj si sam rešim uganko in končam stavek, kojega on ni mogel zvršiti.

To pot, hvala Bogu, izpolnila se nam je želja in drugo jutro prebudivši se zapazimo na levici iz staroveške zgodovine znani otok Salamis, na desni pa strdonosno gorovje Himet in ravno pred nami odpira se nam krasni razgled na slavni pristanišči Pirėj in Faler in v daljavi na veličastne razvaline slavitega mesta boginje Atene.

Koliko bi bil dal človek še tisti čas mladeniške navdušenosti, ko nam je še razkrival učitelj skrivnosti starogrške zgodovine, da bi mu bilo vsaj za trenutek možno zreti s svojim očesom čarobna čudesa srečne Periklejeve dobe ali vsaj ostanke njihove in kraje, kjer se dvigujejo še zmerom krasna svetišča starogrških bogov! Lehko je tedaj umeti, da sem z nekakim svetim strahom in s trepetajočim srcem pričakoval, da pade maček v Pirejskem pristanišči in me odpelje v te klasične kraje malo pristujoča železnica gori do toliko občudovanih staroveških svetišč. Saj nekdanje navdušenje mi je ostalo še vedno. —

Skozi ozki vhod tedaj priplavimo v glavno grško pristanišče Pirej, kjer so ležale zasidrane tudi tri grške vojne ladje (oklopnici Georgios in Olga in jahta Amfitrita) ter občudujemo tamošnje brodnike, koji s čudovito spretnostjo znajo vesti čolnice na jadra. Usuli so se kar na tujo Lisso in vabili nas, da bi nas odveli na suho. Isto tako privrejo neštetilni drugi čolni, obloženi z vonjavim grškim duhanom, kojega so tudi veliko spečali; a kupovalo ga je največ samo moštvo, ker je lehen in za tega delj tudi jako v céno.

Za prvi vlak se nas odpravi trojica na suho in železnica nas odpelje po krasni dolini slavnoznanega Kefisa med vinogradi in oljčnimi gozdiči proti Atenam. Zapustivši vagon si gremo najprej ogledat novogrško stolico, ležečo med strmo pečino Akropole in visokim holmom Likabella; mesto je zidano prav po zahodnem zmislu; križajo ga lepe in ravne ulice in dičijo krasna državna in privatna poslopja. Med prvimi je najlepše kraljev grad s krasnim nasadom, koji je vedno odprt občinstvu v porabo in kratek čas; tukaj se zbira lepi svet grškega glavnega mesta pri poskočnicah kra-

ljeve godbe. A nižjega ljudstva tukaj nimamo prilike gledati; kdor hoče opazovati te ponosne in pogumne potomce slavitega Temistokleja in njegovih junakov; kdor hoče pasti svoj pogled na krasnih grških devojkah v pisanih narodnih nošah: poiskati bi jih moral pri njihovih narodnih plesih in igrah v okolici cvetodiščnega Himeta, pred svetiščem Tezejevim, na obalah klasičnega Kefisa ali pa v senci pod veličastnim svetiščem olimpiškega Zena.

Iz kraljevih nasadov gremo po Hermejevi ulici proti jugozahodu mimo Tezejevega, od zunaj še dobro ohranjenega svetišča navzgor, ogledovat najvažnejša in najkrasnejša starinstva na nekdanji atenski Akropoli.

Starogrški zgodovinar Pavzanija, koji je obiskal Atene in njihova krasna svetišča za njihove srečne dobe, zapustil nam je natančen popis tega nekdanjega tako cvetočega mesta. Ako primerjamo njegov popis z današnjimi Atenami, srce nam mora zaplakati in živo moramo pomilovati nesrečno mesto, koje je moralo prebiti toliko nezgode od toliko in tako krutih sovražnikov. Revne kočice stojé zdaj ondu, kjer so se dvigala nekdanja krasna svetišča; marmorovi in drugi dragoceni kipi, kojih se je nahajalo brezštevilno po svetiščih, izginili so po polnem in ostale so le gole stene nekdanjega toliko obéudovanih zidališč, — še te vse poškodovane in v poznejših dobah tako prenašane, da se tu pa tam komaj še nahajajo mali ostanki prave grške umetnosti.

Vstopivši tedaj med veličastnimi stebri skozi krasne Propileje, katere so pa, kakor navadno, kruti Turki profanirali in vzdali baterije vánje, — zapazimo na planjavi takoj na desni svetišče boginje Nike, kjer se še vedno hrani nje že močno poškodovani, a vendar še čudapolni basrelief na kamenitni plošči. Od tukaj je krasen razgled na Saronski zaliv. Dalje proti vzhodu se dviguje veličastno svetišče krasni Partenon, kjer se je hranil znameniti in dragoceni, iz zlata od slonove kosti izdelani kip boginje Atene. Kip je izginil sicer, a svetišče vendar še stoji, čeprav so mu Benečani leta 1687. pokončali streho in Angleži poplenili skoro vse basreliefe iz njega; njegova prvotna podoba in krasni stebri od belega marmorja so mu ostali še vedno, nam poznim narodom v znamenje njegove nekdanje krasote.

Ogledamo si še svetišče Erehtejevo z znamenitimi, krasnimi kariatidami in druge, kolikor toliko popolne ostanke nekdanjega bogato

ozaljšanih zidališč, ter obrnemo svoj pogled čez strmo steno proti severju, kjer se nam pokažejo nove Atene v vsej svoji krasoti. Proti vzhodu v nižavi se nahajajo še ostanki znamenitega svetišča olimpskega Zena, koje je nekdanj dičil še večji in dragocenejši kip, kakor je bil oni v svetišči Palade Atene; na jugu v bregu pa, kjer so se razprostirale nekdanje Atene, zapazimo obris velikanskega gledališča Dionizijevega, v kojem so stari Grki praznovali svoje narodne igre in ples. V lepi dolini dalje proti jugu se kaže neka otlina, o kateri se govori, da je Sokrat v njej pil otrovno kupo; blizu tam se vidijo ostanki znamenitega učilišča Zenonovega, Stoa Poikile, kakor tudi razvaline starogrške Akademije, kjer je Platon učil svojo filozofijo. Od nekdanjih mogočnih zidov, koji so vezali starogrško stolico z njenimi tremi pristanišči, ne nahaja se več sledu in holm Areopag na zahodu kaže nam tudi samo še po svojem imenu, da je ondu nekdanj stalo znamenito starogrško sodišče. Na severozahodni strani občudujemo še slavno maratonsko trofejo, krasno Tezejevo svetišče in zali Andronikov stolp, na kojem so čudokrasno izdolbene alegorije štirih vetrov; imenujejo ga za tega delj tudi v obče Eolovo svetišče.

Nismo imeli časa in priložnosti; da bi si ogledali vse druge znamenite starinoslovske ostanke, kojih se nahaja brezštevilo po privatnih in očitnih poslopjih, po cerkvah in okoli vodnjakov; pa saj tudi to, kar smo imeli priliko občudovati, napravilo je na nas tako mogočen vtis, da je bilo bolje odahnuti se nekoliko in privoliti duhu potrebni čas, da uredi vzprejete vtise.

Pod mogočno platano si postrežemo še s čašo izvrstnega dunajskega piva, katero nam kaj prijetno poplakne suho in zaprašeno grlo, zvečer pa se snidemo v gledališči pri italijanski operi in o pozni uri nas odpelje vlak nazaj v Pirej, kjer je stala naša ladja.

Drugi dan počesti oklopnico s svojim pohodom grška kraljeva obitelj, Georgios I. s kraljico Olgo, lepo in ljubeznivo rusko princesinjo. Topovi so zopet grmeli, da se je razlegalo gori proti zelenemu Himetu; in da je donela vmes zdaj poskončna grška, zdaj mogočna avstrijska himna, — to se vse razume samo po sebi, — tako zahtevajo vojaški običaji. V lehkih in elegantnih čolnicih se odpelje popoludan kraljeva družina; v slovó jej doni gromovit pozdrav iz stotero grl krepkih pomorščakov, koji so bili po jadernikih, rànjah in lestvicah razpostavljeni.

Prihodnje dneve smo porabili z izleti po bližnjih klasičnih krajih. Blizu vhoda v Pirejsko lukso so nam kazali skalo, na koji je sedel perzijanski kralj Kserks, opazuje in vladuje svoje ladje med znamenito bitko pri otoku Salamini. Razume se samo po sebi, da Aten med tem časom nismo zanemarjali; kajti nikdo si ni bil v svesti, da bi mu bila še kdaj prilika, obiskati te znamenite in slavne kraje.

Ob vodi.

I.

Stal ob vodi sem zelèni,
In vršenje čul valóv,
Iz vršenja pa odméval
Vrišč povôdnih je duhóv.

Spodaj v jézera globíni
Vzbúrjeno plesali so,
Spodaj časih iz valóvja
Glasno zavriskáli so

In pokójno mésec z néba
Med obláki je sijal,
V vodi pa to gosto trstje
Veter je lehnó májal.

In ob vodi stal sem zopet
In poslušal šum valóv,
Pa iz njih ni več odméval
Jok in vrišč in ples duhóv.

V temni vodi zvezde z néba
Gledale so se svetló,
Gledalo se v njej je celo
Večno, blaženo nebó.

Jaz pa stal sem tih na bregu
Zlate sanje sanjajoč —
Oj, kakó iz duše môje
Plavala je temna noč!

In grmóvje poleg vode
V sapicah šumélo je,
Jezero pa sredi nóči
Skrívnostno vršelo je. . . .

Bog varúj te, srce bóрно,
Saj to ni bil šum valóv
In na dnú zeléne vode
Tudi ni biló duhóv! . . .

V tébi, v tébi le donélo
Kakor jok je, glasen jok,
V tébi le boléstne misli
Skelepale so mračen krog! . . .

II.

In pred jasnim môjim vidom
Vstajala podoba je
In v srcé mi prisijála
Krasna njé svetloba je!

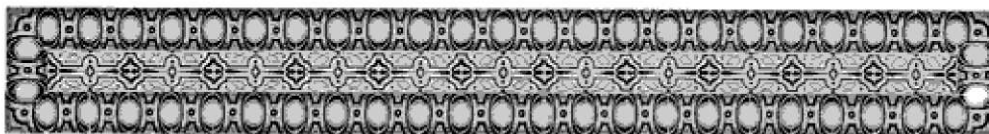
Gledal sem mladénko zórno,
Kakor solnčece čistó,
Gledal v duhu njen obrazec,
Gledal v jasno njé okó.

In kot v vodi zvezde z neba
V njem ljubav blestela je,
In kot v vodi zvezde z neba
Duša v njem žarela je! . . .

Bog te varuj, moj zaklad ti,
Srce môje, čuj te Bog!
V sreči lepi, v zlatih sanjah,
Vtihnîl tvoj je glasni jok!

—b—

Spomini na jutrove dežele.

Iz svojega dnevnika priobčuje Anton Ukmar.

V. Malta.

Znano je iz občne povestnice najnovejše dobe, kake prevrate je morala prebiti lepa Španija od leta 1870. do 1875. Krasno državo so vznemirjali mnogobrojni domači sovražniki in kralju Amadeju niso dali nasprotniki njegovi prej miru, da je leta 1873. prisiljen bil odpovedati se vladanju, spoznavši, kakor se je opravičeval kortesom, da se ne pripoznava sposobnim, osrečiti Španijo ter jej podeliti notranji mir. Takoj tisti dan kortesi Španijo okličejo za republiko, — a tudi ta uredba ni pomirila nasprotnih rovarjev, strastnih privržencev Dona Karla, koji je še zmerom nadejal se zasesti preje ali pozneje kraljevi prestol. Karlistom se pridružijo še intransigenti, komunardi in drugi nezadovoljneži, in v maji zaplamti na jugu cela vrsta komunističnih vstaj. Naiveč so trpela mesta Kartagena, Barcelona, Malaga, Sevilja itd. Komunardi v Kartageni se polasté vseh v ondotni loki ležečih vojnih ladij, da bi hiteli na pomoč svojim bratom, kojim je že republikanska vojska pritiskala hudo na hrbet. A vojne ladije drugih evropskih držav, koje so krožile preko južnega obrežja španskega, zabranile so jim, da niso mogle izplaviti. Kolike koristi so bile naše ladije ondotnim avstrijskim naselnikom, vidi se lahko iz tega, da so bile zadnji trenutek vse vedno pripravljene vzprijeti nesrečnike na brod ter varovati vsaj njihovo življenje, dokler se mir ne povrne v nesrečno deželo. Kajti vstašem ni bilo nič več svetega, niti premoženje, niti življenje, niti občne mednarodne pogodbe. Da v tacih slučajih tudi konzularno zastopništvo izgubi ves svoj upliv, ni se čuditi in tedaj imponira samo še fizična moč.

Tako je bilo stanje na Španskem, ko nam dojde 23. novembra 1873. telegrafično povelje v Smirno, nemudoma zakuriti in odriniti proti zahodu ter razviti ob španskih bregovih naš čestitljivi prapor. Toda mimogredé naj se ustavimo v Malti, kjer nas bodo čakala natančnejša povelja.

Prešinilo nas je o tej novosti vse nekako nepopisljivo veselje. In kako tudi ne? Saj se je bilo nadejati, da vidimo zopet neznane nam kraje in kar je bilo najzanimljiveje: vzbudila se je v naših mladeniških prsih vabljiva nada, da pridemo morebiti s krutim sovražnikom v neposredno dotiko.

To je bilo letanje in delovanje! V naglici opravi vsak svoje osobne potrebnosti in proti večeru je bila ladija že pripravljena za odhod; samo perila, koje smo bili dali pred nekoliko dnevi na suho, nimamo še na brodu. Napósled privlečejo vender tudi perice svoje čubre na ladijo in tedaj začne iskati vsak svoje lastnine in vlačiti perilo iz še vročega luga. Jeden najde nekoliko, drugi nič, perice pa zapusté ladijo, ihteč se, da smo jim prouzročili nepotrebne stroške. Ali kdo je trpel večjo škodo, mi ali one?

Še tisti večer odplavimo iz smirenskega zaliva in drugi dan se ustavimo toliko v Siri, da vkrcamo potrebnega premoga ter odjadrano nemudoma dalje proti zahodu.

28. novembra za rana se nam prikaže spredaj na levici obris krasnega otoka Malte in dobro uro pozneje pade maček v gotovo najlepši loki vsega Sredozemskega Morja.

Po pravici se smatrajo Angleži najpraktičnejšim narodom. Niso mirovali, dokler si niso prisvojili otokov maliških, dobro spoznavši njihovo krasno in v vsakem obziru silno važno ležo. Malta je glavna postaja vsem trgovskim brodovom, jadrajčim od evropskega predgorja proti sueškemu prekopu in od Port-Saida proti Gibraltaru. V tem nepremagljivo utrjenem pristanišči, v kojem nahaja dovolj prostora veliko vojnih brodovij, imajo zbrano Angleži močno armado, s katero drže v strahu vse Sredozemsko Morje.

V glavnem pristanišči najdemo zasidrano angleško eskadro, kakor tudi rusko oklopnico „knjaz Požarskij“ in malo holandsko ladijo. Po navadnem vojaškem pozdravu od naše strani in odzdravu iz stolpov silovite malteške trdnjave gremo si v mesto ogledat krasnih spomenikov iz one slavne dobe, ko je bila Malta še glavni sedež mogočnemu redu Malteškemu. V veličastni stolni cerkvi nam priča vsak kamen o pretekli mogočnosti imenovanega reda in krasno izdelani kipi bivših redovnih predstojnikov so v resnici čudapolni umotvori in zaslužijo vzbujati pozor najboljšega umetnika. Tudi ostanke veličastnega gledališča, koje je to leto pogorelo (pri gašenji se je posebno odlikovala naša korveta „Minerva“), ogledamo si in jo krenemo

po ravnih in širokih ulicah iz mesta na trdnjavo, kjer nam prijazni angleški oficirji dobrovoljno razkazujejo silovite, v živo skalo vsekane kasemate. Z vrha trdnjave se nam odpre krasen razgled čez vse mesto in njegovi glavni pristanišči. Dalje proti jugu na polutoku se dviguje novo mesto Floriana, onstran loke pa starodavni mesti Citta vittoriosa in Senglea s svojimi tamnosivimi zidovi in veličastnimi cerkvami; na podnožji pa se zibljejo na višnjevo-zelenem morji mogočne ladije, razprostiraje svoje različnobarvene zastave.

Došedše na brod nas je čakala novica, koja nam je prouzročila veliko iznenadenje in grenko žalost. Povedo nam prav ob kratkem, da „Lisse“ na Španskem več ne potrebujejo, (— republikanska vojska je bila komunarde v več bitkah med tem hudo potolkla —) in došlo nam je povelje, odpraviti se polagoma proti domačim pokrajinam. Odjadrali bi bili skoro gotovo tudi takoj proti severju, ko bi se ne bil ravno bližal znameniti praznik 2. decembra, spomenica na 25letno vladanje N. V. cesarja Frana Josipa. To svečanost smo hoteli slaviti v krasnem maltiškem pristanišči, v družbi mogočnih ladij angleških in „knjaza Požarskega“, katere smo povabili, da se udeleže naše slavnosti, kar so tudi storile radovoljno. Grmenje topov se je razlegalo med La Valette in Citta Vittoriosa, da so se tresle silovite kasemate ter veličastna naša himna „Bog ohrani nam cesarja“ vrstila se je za rusko „Bože carja hrani“ in angleško „Good save the Queen“, da nam je kar srce utripalo od mogočnega veselja. Na večer napravi naša oklopnica slovesno pojedino, na katero povabimo štabe tukaj zasedranih inostranskih ladij in odlične meščane in meščanke. Po dokončani pojedini pa se improvizira ples en miniature, in mladost je rajala, kolikor je dopuščal tesni prostor na krovu, do pozne popolnoči.

Drugi dan ob 8. zjutraj dvignemo mačka in odplavimo počasno iz krasne loke maltiške gori proti severo-vzhodu. Skoro malo premočna sapa od juga nas je podila tako urno gori proti domači Adriji, da prijadramo v razmerno kratkem času do največjega in najlepšega jonskega otoka Kerfa, kjer se ustavimo v pristanišči istega imena. Ogledamo si čedno, za angleškega vladanja s krasnimi nasadi in šetališči olepšano mesto in njegovo na sivi pečini sezidano trdnjavo, kakor tudi malo, pred vhodom v loko ležečo skalo sv. Vida, kojoj so bili Angleži popolnem izdolbli in premenili v podmorsko trdnjavo, ter odjahamo dve uri proti jugovzhodu v malo mestice Kastrato, sloveče zaradi svoje divne okolice in vedne vzpomladi. Od

tu nam dohaja na vzpomlad zelenjava in lepodišeče sadje ob času, ko pri nas še bela odeja zakriva gole poljane. Ta divni kraj si je izvolilo N. V. naša presvetla cesarica leta 1861. v bivališče in še zdaj vedó tukajšnji bivalci pripovedovati s hvaležnimi solzami v očeh o njeni blagodušnosti in radodarnosti.

7. decembra zapustimo Kerf in veter nas zanese — se ve da, z našim privoljenjem — proti italijanski obali ter ustavimo se v pristanišči Brindisi, jako lepem mestu, slovečem zaradi mnogih tu nahajajočih se zgodovinskih starin in njegovega sicer majhnega, a krasnega pristanišča.

Da si ogledam tukajšnje rodovite pokrajine nekoliko bliže, odpeljem se drugi dan z železnico po krasnih ravninah skozi temno-zelene oljčne gozdove do Lecce, glavnega mesta provincije Terra d' Otranto. Sreča mi hoče, da slavijo tukaj ravno ta dan narodno svečanost, spomenico na začetek vladanja kralja Viktorja Emanuela. Imel sem priliko, opazovati narod z „italijansko zvezdo“ in obiskati krasni ljudski vrt, kjer je bila zbrana na večer pri bakljadi in čarobni razsvetljavi z bengaličnim ognjem eleganca vsega mesta. Godbe treh italijanskih pehotnih polkov so nas razveseljevale pozno v noč in težko mi je bilo ločiti se od prijetne družbe. Kmalu po polnoči me pripelje vlak nazaj v Brindisi in že prihodnje jutro se poslovimo od tuje zemlje ter odjadramo po široki Adriji gori proti naši dragi domovini.

Štiri dni pozneje privežemo oklopnico v puljski loki na bojo in objamemo čez dolgo časa zopet jeden, svojega prijatelja, drugi svoje roditelje, tretji zopet svojo zvesto soprogo in draga deca svoja.

Bajke in povesti o Gorjancih.

Spisal Janez Trdina.

15. Sveti Feliks.

(Dalje.)

Glejte, ravno v jedni teh krščanskih vasij rodil se je sv. Feliks in to na Potavrhu, dobro uro od Novega Mesta. Od naše krčme pridete tja po stezi lahko v pol ure. Od velike ceste, ki gre v Šent Jarnej in Kostanjevico, drži v to vas nad Ra-

Predstavljanje se je vršilo kratko, običajno, in zdaj je prišel tudi Hrast na vrsto. Rudeč je bil na krat v lice, kakor kuhan rak.

„To je pa moj stari prijatelj, doktor Hrast, advokat tukaj v Borji,“ dejal je veselo Bolè ter potem obrnivši se k onemu nadaljeval: „Gospa Ilovska!“

Doktor se je skoro nerodno priklonil, pa upal se ni pogledati mu predstavljene Katinke. Rekel tudi ni ničesa.

„Ah, doktor Hrast!“ deje le ta z melodijoznim glasom, in lahek smehljaj jej zaigra na ustnih; „pa Vi vendar niste oni doktor Hrast, kateri je bil pred več leti koncipijent pri mojem strijci na Dunaji?“

Doktor bi bil skoro dejal: „Da, jaz sem oni!“ pa spomnil se je še o pravem času, kako neumen bi bil tak odgovor; in zvit je bil tudi ta doktor.

„Ah,“ dejal je naglo in začudeno, „milostiva, Vi vendar niste gospica Katinka — — —“

„Zdaj se ve da ne več! Pa bila sem nekdaj!“ deje ona smehom ter ponudi Hrastu svojo belo roko.

Podala sta si — ona njemu svojo mrzlo, skoro ledeno, on njej svojo vročo roko. A stisnila si ju nista.

On ni vedel, kaj se godi ž njim, ni vedel kaj namerava Katinke; ta ton, ta lehkoživa veselost in ta mrzla ledena roka! Kaj pomeni vse to? Pa zdaj je bil že sredi reke in plavati je moral; — pa ne proti bregu do vrbovja, kjer bi se bil prijel za šibino, ne, ne; plavati je moral sredi reke, naprej, le naprej; kam — tega sam ni vedel; spustil se je po burnem toku: — le naprej, naprej, in le — na površji, če tudi sredi penečih valov.

(Dalje prih.)

Spomini na jutrove dežele.

Iz svojega dnevnika priobčuje Anton Ukmar.

VI. Dunav.

Po izkrcanji z Lisse v januarji leta 1874. sem mislil, da je dokončano moje službovanje na morji vsaj za 3—4 leta; toda človek obrača, Bog pa obrne in že konec julija, komaj šest mesecev pozneje, iznenadi me povelje, da naj brez zamude odpo-

tujem na dolnji Dunav na vojni parobrod „Fiume“, koji je tedaj bil v ondotnih krajih umeščen v varstvo avstrijskim naselnikom in naši trgovini. Poslovim se tedaj z nova od dražih prijateljev in znancev ter se odpeljem s parobrodom do Reke in od tam po zanimivi železniški progi čez Zagreb do Budim-Pešte. Tu se ukrcam že prihodnji dan na podunavski parobrod in hajdi med plitvimi in enakomernimi bregovi doli proti jugu do srbske stolice Belega Grada, kjer je bilo treba prenočiti in pričakovati družega parobroda.

Prihodnji dan zgodaj na jutro se odpeljemo dalje. Oko potnikovo, koje do tukaj doli ni videlo družega, nego neizmerne ogerske planjave, — samo rodovito sremsko pogorje naj izvzamem, — najde dalje navzdol proti rumunski meji toliko in tako krasnih naravnih prizorov, da se po pravici sme šteti potovanje med Bazjašem in Oršovo med najzanimivejša v vsej Avstriji. Rodovito srbsko gorovje, kojemu se približa Dunav že pri Belem Gradu, spremlja ga od tu dalje vedno ob desnem bregu, pri Bazjaši pa zajezi tudi na levici široko reko južno pogorje sedmograških Karpatov in tako od obeh stranij pritiskan doseže na nekaterih krajih komaj širokost 112 metrov. Kolikor dalje nas tira elegantni brod, toliko krasnejši prizori nas obdajejo od vseh stranij. Na srbskem bregu sivo, kar navpik kipeče skalovje; na levici krasna, po ogerskem patrijotu Szechenyi čudapolno-umetno izdelana cesta; pod nami pa in okoli nas temnozelená in belopeneča se reka, iz koje tu pa tam molé nevarni, ostri grebeni: parobrod plava čez pogubonosne katarakte Kozla, Izlaz in Tahtalija, in ladja, koje čudopolno vodi spretna roka krmilarjeva, vije se kakor postrv med nevarnim skalovjem in kmalu šinemo mimo pečine Greben zopet na plano, kjer se razširi vzbunjena reka pri mesteci Milanovci v mogočno jezero (400 metrov široko). Toda kmalu pod Milanovcem se približajo pečine od obeh bregov zopet reki in potnik kar strmi osupnen; kajti vidi se, kakor da bi ladja plavala po kakem Jules Vernovem podzemeljskem jezeru; niti vhoda ne moremo zapaziti; tako silovite, strme pečine jezijo mogočno vodo od vseh stranij. Ob levi se vidi še zmerom sem ter tja v živo skalo vsekana Szechenyjeva cesta, ob desnici pa občudujemo spomenike iz staroveške dobe, Trajanov napis in ostanke rimljanske, v pečino izdolbene ali pa po železnih stebrih nad penečo se reko umetno izpejljane ceste. Kmalu preplavi ladja še pogubeljni vrtinec Kazanski in na mah se izpremeni silovito skalovje v krasno obgozdno pogorje,

in pod nami se dviguje na levici zadnja avstro-ogerska postaja, prijazno mestece Oršova.

Zaradi nevarne vožnje skozi „Železna Vrata“ prekrcati se morajo potovalci v Oršovi na drugi, manjši parobrod; treba je bilo tedaj tukaj prenočiti in ostalo nam je na večer dovolj časa, da si ogledamo blizu mesta na obnožji Allionskega pogorja oni znameniti kraj, kjer so bili za upora 1849. zakopali ogerski domoljubi dragoceno kraljevo krono; na mestu, kjer so pozneje zopet našli kraljeve insignije, dviguje se zdaj krasna kapelica.

Kmalu pod Oršovo, ravno pred „Železnimi Vratami“, kipi sredi mogočno valeče se reke znameniti otok Ada Kaléh, starodavna trdnjava, kojo so bili sezidali Avstrijci, a pozneje zasedli Turki (Ada Kaleh je od leta 1878. sem zopet v naši oblasti). Ta otok, v sredini med Avstrijo, Srbijo in Rumunijo, je zdaj še jedina priča nekdanje turške mogočnosti v teh pokrajinah, in majhno selo z neznatno mošejo in revnim paševim poslopjem spominja živo potnika na one — hvala Bogu — prešle dobe, ko je še ljudstvo na obeh straneh mogočne reke zdihovalo pod krutim turškim jarmom.

Prihodnje jutro odplavimo z malim parobrodom iz Oršove mimo imenovanega otoka in že od daleč nam naznani zamolklo bobnenje in šumenje grozeče se reke najnevarnejši katarakt Dunava, tako zvana „Železna Vrata“. Neštevilni ostri grebeni molijo iz belo peneče se reke in krmilar mora dobro poznati pot ter vestno paziti, da se izogine takim pogubonosnim skalinam, posebno, ako jih voda samo toliko zakriva, da jih oko navadnega človeka ne more zapaziti. A hvala Bogu, vajena krmilarjeva roka nas je vodila tako varno med grebeni, da je ladja, kakor kača vijoč se od skale do skale, srečno prekoračila nevarno pot in kmalu potem zibala se prijetno po gladki vodi umirjene reke.

Zadnja znamenitost opozori naše oko nekoliko pod Turn-Severinom: tu se nahajajo še ostanki velikanskega, po Trojanu sezidanega mostu čez široko reko; še zdaj se vidi nekoliko obokov in mogočni kamenitni stebri molé še tu in tam iz mirno tekoče reke.

(Konec prihodnjič.)

Spomini na jutrove dežele.

Iz svojega dnevnika priobčuje Anton Ukmar.

VI. Dunav.

Od „Železnih Vrat“ navzdol se začenja gorovje polagoma na obeh bregovih umikati in vožnja postane silno enakomerna in dolgočasna; ne vidi se družega, nego rumunske planjave na levici, na desnici mogočno balkansko gorovje daleč daleč na sinjem obnebj. Bolgarska mesta, koja leže ob desnem obrežji večjidel na visokih brežinah in prijaznih holmih, mogli smo opazovati samo iz daljave; kajti parobrod se je ustavljal sredi reke samo toliko časa, da so mogli vkrcevati in izkrcevati ljudi in blago. Tako smo videli izginiti pred našimi očmi Vidim, Svištov, Ruščuk in Dristo. Potniku, vedočemu, da biva po teh krasnih pokrajinah krepki slovanski rod, stori se milo pri srci, ko vidi od mesta do mesta dvigati se vitke, svetle minarete, koji pričajo, da gospoduje tujec po teh zemljah in tlači onega, koji bi imel pravico imenovati se gospodarja v svoji deželi.

Ko zazremo v vzhodu visoko Dobruško gorovje, zatone nam že v drugo rumeno solnce za krasne goré tožne Bolgarske.

Prihodnje jutro na vse zgodaj me prebudi iz sladkih sanj nemirno trkanje na vrata moje kabine in na moj „notri“ vstopi pomorski podčastnik: „Gospod komisar, naznanjam ponižno, da ste v Galci in da me pošilja poveljnik vojne ladje, da Vas peljem na brod.“

„O, že pri konci prijetno potovanje,“ mislim si, medé si zaspane oči; a vojak pred mano mi je priča, da ne sanjam; poslovim se tedaj od prijaznega kapitana in družih znancev na ladji ter vstopim v čolnič vojnega parobroda, koji me urno privesla na moje novo bivališče in kraj mojega prihodnjega službovanja.

Kdo bi bil verjel tistikrat, da mi bo dobri dvě leti ostati v teh zanimljivih pokrajinah?

Povsod preko spodnjega Dunava se morejo opazovati znamenja nekdanjega mogočnega vpliva bližnjega ruskega soseda na te pokrajine. Mesta so lično in pravilno zidana in ozaljšana s krasnimi nasadi in šetališči. Brajlo in Izmailijo zidali in naselili so Rusi za njihovega ondotnega vladanja in proti zahodu ne nahajamo daleč tako pripravno in lično zidanih mest, kakor v teh krajih. Samo škoda, da ulice niso nikjer pomoščene; a po pokrajinah ob spodnjem Dunavu se

nahaja tako malo apnenika, da morajo dovažati potrebnega kamenja za zidališča in druge stavbe celo iz sedmograških Karpatov. Po vseh prekodunavskih mestih moramo tedaj pri lepem vremenu gaziti po prahu do kolen, pri slabem vremenu pa bi kmalu potonili v neizmernem blatu.

Zemlja po teh krajinah je silno plodovita in preskrbuje deželo preobilno z vsem potrebnim; a rumunski kmet je silno nemaren. In kako bi mu tudi zamerili? To nemarnost in lenobo je podedoval od svojih pradedov, kojim poljedelstvo tako ali tako ni nič koristilo, kajti turske čete so prilomastile, kjer so slutile kaj záse, in pograbile ubogemu trpinu ves krvavo pridelani zaslužek in mu zapalile po vrhu še ubogo slamnato kočo. Toda s pomočjo zdanje vlade se je vzdramil tudi rumunski kmet toliko iz svoje letargije, da je začel zopet zaupno saditi vinsko trto in orati rodovito polje, koje donaša toliko ploda, da ti kraji izvažajo silno veliko žita proti zahodu, posebno na Angleško.

Spominjaje se prejšnjega nečloveškega zatiranja je priprost Rumunec še zdaj silno bojazljiv in ako vidi človeka z lepo suknjo, že bi mu poljubil roko, mislé, da ta ima pravico gospodovati njemu in biti ga v obraz. Rumunski seljak je čisto priprosto bitje in pozna dokaj malo človeških potreb; obleka mu je po leti dolga platnena srajca, po zimi pa kosmata janjčja koža. Take trpine sem opazoval večkrat, ko so priplavili po Aluti in Dunavu doli iz Karpatov velikanske sklade iz jelovega lesa in potem hodili peš nazaj mnogokrat po štirinajst dnij daleč v svoje domače hribe, kjer jih čaka novo trpljenje. A premožnejši Rumunec (potomec nekdanjih bojarov), posebno nežni spol, oblači se jako ukusno in obleka, s kojo se diči o posebnih prilikah bogata Rumunka, more se primerjati krasnim narodnim nošnjam jugoslovanskih devojk: tako je vsa preprežena z zlatom in mnogobrojnimi trakovi, in ženin sodi vrednost nevestino po tem, koliko rumenih cekinov ima obešenih na tanki vrvici okoli belega vratu.

Po Moldavi in Valahiji se je naselilo silno veliko avstrijskih židov. V Galci imajo židovi skoro vso trgovino v svojih rokah in dunajska obrtnost mora tem ljudém peti hvalo; kajti prodajalnice po vseh večjih mestih so vsakovrstnega blaga iz dunajskih in sploh avstrijskih tovaren; le jedini židovi vzdržujejo v tukajšnjih krajih vspešno konkurencijo z angleško in francosko industrijo.

Rumunec, posebno po pristaniščih ob Dunavu, pride v dotiko z narodnostimi vsega vzhoda in zahoda; ni se tedaj čuditi, ako vsak

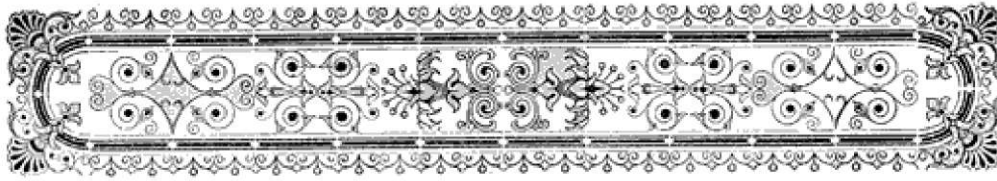
kolikaj olikani človek tukaj govori po 4—5 jezikov; angleščina in francosčina, ruski, nemški, grški in turški jezik so tukaj navadna govorica, da ne omenjam rumunščine, nekake zmesi iz vseh sosednih narečij na romanski podlagi. Največ tujih izrazov si je izposodil Rumunec iz slovanščine in besede kakor: lekarna, sluga i. t. d. nahajajo se mnogobrojno v rumunskem književnem jeziku.

Družbeno življenje v Galci je jako prijetno; kamor se človek obrne, najde prijazen obraz in veselo družbo. Naletel sem celo na tu naseljenega Slovenca, kojega je silno veselilo, da more vendar jedenkrat zopet kramljati v svojem materinem jeziku. Ker ima dunavska komisija tukaj svoj glavni sedež in ker je Galac zadnja velika postaja podunavskega parobrodnege društva in avstrijsko-ogerskega Lojda, nahaja se tukaj tudi mnogo mnogo vrlih domačinov, s kojimi smo se po večjem seznanili in preživeli že marsikateri večer v veseli družbi pri polni čaši, napivaje zdravice našim prijateljem in znancem v daljni domovini.

Pozno na jesen priplavita tudi ruska in nemška ladija „Psesuape“ in „Meteor“ gori od Črnega Morja delat nam družbo. Ugajali so nam boljše resni naši severni bratje, kakor pa prevzetni nemški junckerji, kojim najvišja svrha je bila, skazovati se, kdo spravi največ rumene ječmenovke pod klobuk. K sreči to znanje ni trajalo dolgo časa; kmalu se odpeljejo Nemci zopet v Carigrad, „Psesuape“ pa odrine v Nikolajev, vojno rusko пристanišče za Črno Morje.

Prijazni kapitan podunavskega parobroda „Galathea“, vrli dalmatinski narodnjak, povabi me nekega dné, da se peljem ž njim v Brajlo, veliko in znamenito rumunsko, po Rusih sezidano mesto. Od tu greva čez Dunav na turški breg ogledat si znamenite mačinske kanale, kjer iščejo podunavske ladje po zimi zavetja pred nevarnim ledom; parobrodi zmrznejo v mirni vodi in čakajo gorkega spomladnega solnca, da jih reši ledenih spon. Sredi mesca decembra, — časih tudi prej, časih pozneje, — začne mogočna reka plaviti silovite ledene plošče, in tedaj je zadnji čas, da izginejo vse ladje iz glavne struge v skrita zatišja, kajti tam bi jih utegnila silna ledena moč pomečkati ali razbiti. Proti Božiču tedaj zapali tudi „Fiume“ svoje kotle, poslovimo se „na svidenje“ od dražih naših znancev v Galci ter urno odplavimo navzdol v Tulčo, kjer najdemo sigurno zavetja zoper pogubonosno podunavsko ledovje.

Spomini na jutrove dežele.

Iz svojega dnevnika priobčuje Anton Ukmar.

VII. Tulča.

Tulča, neznatno turško mestece ob Dunavu, v sredi med Galcem in Črnim Morjem, priljubilo se nam je tako, da nam ostaneta vedno v prijaznem spominu dve srečni zimi, koji smo prebili v sredini izvrstnih in nenavadno gostoljubnih Tulčanov. Živeli smo, kakor na suhem; kajti kmalu po našem dohodu tu sem zamrzne nam ladja v mirnem zatišji prav na bregu Dunava, da smo hodili po suhem iz broda in na brod, kakor mirni meščanje iz svojega pohištva na ulico in nazaj domov. Mesto nas tedaj vzprejme za dve zimi med svoje čestite goste in v kratkem času se seznanimo z vso inteligencijo tulčansko, vrata vseh odličnejših družin so nam bila odprta vedno v slobodni pohod. Ni tedaj čudo, da smo porabili v obilni meri dano nam prijazno dovoljenje in več lepih večerov prebili v sredini priljudnih družin, kakor na ladji. Zimski in predpustni čas je ugoden mladim in veselim ljudem; vrstile so so tedaj mirne domače veselice jedna za drugo: danes pri avstro-ogerskem, jutri pri francoskem konzulu; danes pri turškem paši, jutri pri odličnem trgovci: „danes tukaj, jutri tam“, kakor veleva slovenska pesen. In krasni plesi, prirejani zdaj od naše strani, zdaj po prijaznih naših znancih, — tudi ti plesi ostanejo nam v vednem spominu; a še presrčneje, nego veselih plesov, spominjamo se divnih tulčanskih gospodičen in gospâ, koje so umele tako krasno dičiti take veselice.

Med drugimi prijaznimi povabili nas iznenadi jedenkrat tudi ondotni paša z uljudnim naznanilom, da napravi našemu štabu pojedino. Nekoliko radovedni tedaj gremo v konak, risáje si v duhu pojedino prav v turškem zmyslu. A zmotili smo se bili: paša Fahri bej je bil odgojen v Parizu in oblizala ga je popolnem zapadna omika; ni nam tedaj bilo treba med obedom ležati na mehkih šarenicah in mašiti jedil v usta s prsti, kakor veleva právi turški običaj,

da, še celo iskrega vina nam prinesó črni strežaji na mizo, kojega je tudi sam gospodar dokaj pridno srkal, ne meneč se za koran, koji mu prepoveduje take slasti. A priznavati moram, da povabljeni častniki turške podunavske flotile niso posnemali slabega vzgleda svojega nevernega paše. Po obedu, — imeli smo pilaf in mnogo-vrstne, sladke in lepodišeče močnate jedi, — ponudi se izvrstna turška kava in vonjavi kavalski tabak; strežaji nam vlivajo močne kave iz Moke jedno čašo za drugo, kajti v takem slučaju, kakor tudi pri navadnih pohodih, posrkati mora človek časih do deset čašic take črne tekočine. Tedaj se nam razgreje polagoma kri in pogovor postane živahen. Naivnega odgovora, kojega je dal turšk praporščák našemu poveljniku, nikdar ne pozabim. Poslednji, hoteč spraviti Turka v zadrego, povpraša ga, kaj bi storil, ako bi mu prišlo povelje odpeljati se z ladjo, recimo, v Avstralijo. Revez, koji ni še menda videl nikdar v svojem življenji večje vode nego Črno Morje, pomišlja si nekoliko in odgovori naposled z najmirnejšo vestjo: „No, vozil bi preko brega, dokler bi bilo mogoče; potem bi si pa vzel pilota“.

Ni čuden ta odgovor iz ust turškega praporščaka, ako se pomisli, da splošna omika pri teh ljudeh je silno plitva, kajti koran prepoveduje svojim vernim pečati se z vedami in učenjaki ter sploh veljavni možjé na Turškem, akopram nosijo turško-doneča imena, so največ inostranci iz zapadnih dežel. Fahri-bej sam nam je pravil, da na kliniki v Carigradu mladi zdravniki delajo svoje anatomske študije s pripomočjo priprostih slik; kajti koran ostro prepoveduje dotikati se z nožem mrtvega človeškega telesa. Čudno je to! Za krute vojne se vendar nič ne briga moslim za to prerokovo zapoved, kadar padlim sovražnikom barbarsko reže glave in jih natika na visoke drogove.

A ne samo mesto in njegovi prijazni stanovniki, tudi priprosta priroda nam je skrbela za vsakovrstne zabave. Dobre pol ure zunaj mesta se razprostira med visokim trstjem veliko jezero, katero zamrzne vsako zimo gladko, kakor zrcalo. Tu sem preložimo za nekoliko časa naše zabave, ne meneč se za ostro zimo, koja je časih tako rezala, da so nam kar ledene sveče visele od brk in brade. Elegantna jeklena drsala, koja smo prinesli s sabo iz Galca, napravila so nam marsikatero veselo uro, — pa tudi marsikatero jako trdo; kajti ne bi hotel praviti, kolikokrat sem poljubil s prva gladko ledeno planjavo, kakor bi hotel meriti njeno širokost z mojo

dolgostjo; pa vsaj tudi našim znankam, gospem in gospicam, ni šlo bolje, in vender se jim je kmalu tako priljubil ta prijetni in zdravi sport, da smo se mogli prav izborno zabavati v prijetni njihovi družbi. Pozneje si napravimo doma preko ladje na zamrzlem Dunavu prostorno drsališče in priredimo neki večer „maškerado na ledu“, veselico s plesom, koja je radi svoje originalnosti naše prijazne goste kar osupnila. Plesalo in rajalo se je, — se ve da, na jeklenih drsalih, — do pozne popolunoči in Tulčanje, kojih je mrgolelo vse črno ob bregovih in po ledu, občudovaje bengalične ognje, trdili so, da niso videli še nikdar kaj tako čarobno-krasnega.

Kakor štab, tako se je zabavalo tudi moštvo v prostih urah na raznovrstne načine. Široka reka Dunav, koja zakriva do blizu meter debel led, ima dovolj prostora, da se udeležujejo drsanja tudi pomorščaki; sem ter tja se je vrinil v njihovo družbo tudi drzen lipovansk mladič, radovedno opazujé njemu neznana, čudna železa; radi so jih vzprejemali v svojo sredino in malo tednov pozneje smo videli take priproste ruske dečke kakor blisk drčati po gladki planjavi. Neka smešna epizoda mi prihaja tukaj na um, katere nikdar več ne pozabim. Naši pomorščaki imajo staro navado, da na večer pred pepelnično sredo obesijo norca pusta. V to svrho natlačijo staro obleko — hlače in sukunjo — s cunjami, postavijo temu velikokrat prav originalnemu možicu še rogove in klobuk na glavo, in ga potem v solnčnem zahodu potegnejo po vrvi na najvišji jadernik, kjer ga pusté celo noč viseti.

Opaziti moram tukaj, da je pri nekaterih namorstvih še dan danes v navadi, da obešajo k smrti obsojene zločine kar na brodu. Ni se tedaj čuditi, da so bili v jutro na pepelnično sredo naši ljubeznivi Tulčanje, koji niso poznali naših pomorščakov nedolžnega običaja, vsi razburjeni in razkačeni, videč viseti na visokem jaderniku obsojenega zločinca. Na vse zgodaj prisopiha naš konzul na brod in ves osupel pripoveduje, kako menda med ljudstvom na suhem vse vrè, da ne obznanimo očitno vsaj par dnij prej, ako mislimo vršiti tako neljubo eksekucijo. — Pomota je bila kmalu rešena in smijali smo se mi, smijal se je konzul in smijali so se menda tudi naši prijatelji na suhem.

Vedno v veseli družbi in pod vodstvom naših zvedenih znancev smo napravljali različne izlete v notranjo Dobručo. Zdaj smo obiskali Babadag, zdaj nemško naselbino Jenikjoj, zdaj zopet krasno ležeči

ruski samostan Kokoš, kjer nas gostoljubno vzprejmó pobožni starci v raševih haljah. Pokrajine okoli tega samostana so podobne najčarobnejšim logom naše ljube domovine; starodavni, senčnati gozdovi obdajajo poslopja od vseh strani in hladni vrelci vršé navzdol po zelenih dobravah. Prepričati sem se mogel pri tacih izletih, da ni vse resnica, kar pišejo inostranci, — posebno Nemci, — o tej črnomorski pokrajini, trdéci, da prostor med Dunavom, Trajanovim nasipom in Črnim Morjem ni družega, nego nerodovita, peščena goljava; drugače bi se tudi ne moglo umeti, kje neštevilne čede, koje priganjajo po leti pastirji iz vse Rumunije, da, celo z Erdeljskega, sem v te kraje, dobivajo dovelj piče vse poletje do pozne jeseni.

Počénši od Balkana gori proti severju se nahaja — z izjemo večjih mest, — samo še po Dobruči raztrošenih precej veliko Turkov; tudi Tartarov, koji so menda iz Krimskega poluotoka tu sem prihruli in še do danes ohranili svojo prvotno divjost, naseljenih je po teh krajih mnogo, akopram se mora smatrati kot poglaviten živelj v Dobruči vendar le Slovan, bodi si Bolgar ali Rus; posebno poslednjih je naseljenih po teh pokrajinah silno veliko in skoraj v vsaki vasici imajo Lipovanci po dve in po več čednih, belih cerkvá. Nemške naselbine po Dobruči so me osupnile. V Jenikjoji pobaram starega moža, kdaj in od kod so prišli Nemci v te pokrajine; starec mi odgovori, da tukajšnji Nemci so potomci Alzacijancev, koji so spremljali veliko armado Napoleonovo proti Moskvi in da so ostale po znamenitem prehodu čez Berezino posamezne rodbine po Besarabiji in Dobruči (menda kakor vskoki), kjer jim je tako dopadlo, da so se stalno naselile po teh rodovitih pokrajinah. Da more vendar človek s tako mirno vestjo ostaviti svojo prvotno domačijo!

Komaj konec marcija se začne pomikati silno ledovje navzdol po mogočni reki, — veličasten prizor, kako se kopiči ploša na plošo, ter lomasti, poka in škriplje celo ledeno gorovje doli po beli strugi. Toda reka se v malo dneh učisti popolnem in zdaj se jame gibati tudi naša ladja po svojem naravnem elementu. Poslovimo se tedaj od svojih dražih prijateljev — o, marsikatera gorka kapljica utrnila se nam je v očeh in pala tu in tam tudi na nežno ročico, — in brezobzirna reka nas odnese po najjužnejši strugi doli v Kedril, na obalo Črnega Morja, kjer se pomudimo nekoliko dnij radi streljanja v tarčo. Izhod v Črno Morje za večje ladje je tukaj nemogoč; treba je tedaj ploviti nazaj do srednje struge in od tu doli v turško me-

stece Sulina, umetno izkopani izhod in vhod v Dunav za vse večje ladje. Turki imajo tukaj majhno posadko, in ker zahtevajo vojaški običaji, da mi pozdravimo one in oni nas, privesla na brod turški častnik s priporočilom poveljnikovim; a reva ne more se sporazumeti z našimi, kajti govoriti ne zna niti nemški, niti italijanski, niti angleški, niti francoski; mož opravi tedaj svojo nalogo v turškem jeziku, — a tega pa mi ne umemo. Kaj je tedaj storiti? Kar mu pride na um, da bi utegnil morebiti kdo izmed nas umeti slovanski in mož začne kramljati v najlepši srbščini. Razumem ga izmed vseh nas samo jaz in kmalu sva bila v najživahnejšem pogovoru. Pravil mi je reva, da je rodom Bošnjak in da so ga otroka Turki ugrabili in odvedli v Carigrad, kjer so ga vteknili v vojaško suknjo. „A v sreci ostal sem še zmerom Slovan in ne morete mi verjeti, dragi gospod, kako neizrekljivo me veseli, da sem našel tukaj človeka, koji govori moj jezik in kateri mi je v sorodu po duhu.“

Prihodnje dni si ogledamo velikanske nasipe, moleče na obeh straneh Dunava daleč ven v Črno Morje, kateri tako zajezujejo mogočno reko, da je prisiljena sama kopati si globoko in za težke ladje sposobno strugo. Okolica sulinska, neizmerna, z visokim trstjem obrastena planjava, nima družega zanimivega, kakor morebiti neštivilno množico povodnih ptičev in mogočne čede divjih, črnih bivolov, koji se klatijo brez vsacega varstva po obeh otocih, od kilijske doli do kedrilske struge. Pomudimo se tedaj komaj dober teden v tej dolgočasni postaji ter odplavimo ven na znamenito, nevarno Črno Morje. —

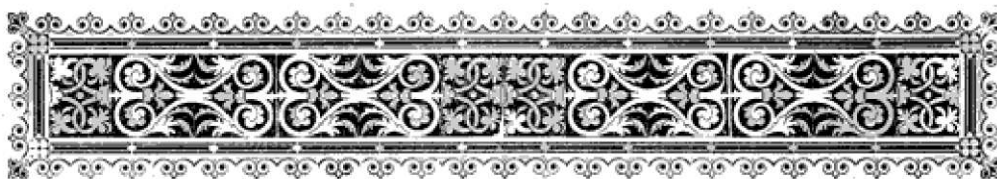

Kraške jame.

Spisal Evgen Lah.

(Konec.)

Od vseh imenovanih jam najvažnejša, najlepša in najbogatejša je Postojinska jama. Deli se v veliko cerkev, staro in novo jamo. Velika cerkev se razprostira takoj v začetku v dolgosti nad 100^m, v širokosti 45^m in v največji visokosti dobrih 30^m. Velika cerkev

Spomini na jutrove dežele.

Iz svojega dnevnika priobčuje Anton Ukmar.

VIII. Carigrad.

Od nekdanjega že je Črno Morje pri brodarjih na dokaj slabem glasu: njegovo površje je vedno nemirno in kadar mal vetrič druga vodovja komaj prijetno poljubuje, zadostuje tukaj najnedolžnejša sapica, da se razburi siloviti Pluton in vali grozovite valove proti plitvemu obrežju, kjer se veličastno lomijo in zamolklo-doneče bobné gori po peščeni obali. Da v takem slučaju ni prijetno tam daleč na morski planjavi, kjer se mogočno vali val za valom ter težko ladijo premetava kakor malo orehovo lupino, imeli smo priliko prepričati se takoj pri prvi vožnji po glasovitem Črnem Morji.

Ni bilo ravno slabo vreme, ko se odpeljemo zgodaj proti dnevu iz Suline in nadejali smo se, da bomo imeli prijetno vožnjo. A morski bogovi so trmoglavi in že proti poludnevu nam začne pihati nasproti tako močna sapa iz jugovzhoda, da je mašina komaj še zmogovati mogla silovite, nasproti se nam valeče valove. Toda hudobni Pluton nas ni mislil samo strašiti, zarotil se je bil menda, da nas hoče pogubiti in pokopati v hladno, mokro rako, kajti val za valom prihrumi velikansko in mogočno, da je ladija kar skakala zdaj na visoki valovni greben, zdaj zopet pogreznila se globoko doli v nadno dolino, da se privali drugi mogočni val in jo trešči zopet visoko gori proti nebu.

„A, ta bo lepa!“ meni poveljnik. „Urno privežite topove, da ne popadajo v morje ter zaprite vse line, da voda ne pluska v notranje prostore.“ — To je bilo naglo povelje in ravno tako naglo tudi izvršeno. Zavarovani so bili tedaj topovi proti morski sili; a mož na krovu je ostal v ravno taki nevarnosti, kakor prej.

„Bogme, ja ne mogu više,“ stoka ubogi pomorščak, tavaje kakor pijan po mokrih deskah sem in tja, iskaje vrvi ali stebra, kojega se strastno oklene, da bi ga nevihta ne vrgla ob steno ali pa celo čez steno v peneče se valove.

A ladijar zarenči nad njim: „Sram te bodi! kak pomorščak si, da ti pade tako hitro srce v hlače“? — Revež spusti steber, ladija plane na drugo stran in ladijar s pomorščakom vred telebi na krov in neusmiljena nevihta trešči oba ob steno ter polije še — kakor v odškodovanje — s krepko kopelijo; kajti ravno tukaj plane mogočni val čez ograjo na krov in le srečna sta oba, da ja odtekajoči se val ne odnese tjà čez v razburjeno morje. O, poveljnik ima boljše! On se trdno priveže gori na mostu k varnemu stebru; od tamo ga kruti val ne more pobrati, ako bi ga prav hotel; a ubožec pomorščak, koji mora tekati po krovu gori in doli, naj se ladija še tako grozovito ziblje, ter plezati na jadernike razpenjat jadra, — ni čudo, da mu upešajo moči in da željno pričakuje, da bi se umirilo razburjeno valovje. A morski bogovi se ne dajo tako kmalu pomiriti; darov pričakujejo ti hudobneži in dobijo jih po navadi v obilni meri; povsod po ladiji, kamor se ozrem, po kabinah in po koridoru, po krovu in pod krovom, povsod se vidijo nezavedne in na pol mrtve človeške prikazni, melanholično naslanjaje se ob stenah in stebrih. O, ne bi jih hotel opazovati od blizu! Kaj bi jih motil, naj le darujeje Plutonu!

„Krmilar, obrni ladijo proti zahodu!“ začuje se komaj komaj poveljnikov glas skozi grozovito vétrovo tuljenje in zamolklo morsko bobnenje. A na naša ušesa je zazvonilo to radostno povelje kakor vesela nebeška godba. „Hvala Bogu, da bomo kmalu rešeni tega že hudo neprijetnega gibanja in skakanja!“ — čuje se od vseh strani; in saj tudi dalje proti jugu brodariti bi bilo ob takem vremenu nevarno, — ali vsaj čez vso mero neprijetno; — tam blizu na desni, proti zahodu, pa nas vabi varno pristanišče, da si nekoliko odpočijemo in zopet privežemo našo zbegano dušo. Silni valovi nam začno tedaj pluskati od levice čez krov, ladija se vali in ziblje, da se ranje skoraj dotikujejo — zdaj na desni, zdaj na levi — belope-nečih valov; a mašina, koja zdaj ne vozi več proti vetru in valovom, bije in dela na vse kriplje ter dobri dve uri pozneje priplavimo v mirno bolgarsko pristanišče Varna, kjer kmalu pozabimo trud in nevarnost, koji smo tako dober kup utekli.

Prihodnjega dné proti večeru plavimo po mirni črnomsrki širjavi preko nizkega rumelskega obrežja doli proti jugovzhodu in opazujemo od daleč mesto, kjer je malo tednov prej neusmiljeni

vihar vrgel lepi Lojdov parobrod „Trebisonda“ na skalnati breg in hvalimo Boga, da ni doletela včeraj tudi nas taka usoda.

Ko prihodnje jutro priplava rumeno solnce izza igrajočih se valov Črnega Morja, obsije pred nami silovite turške trdnjave na obeh straneh vhoda v znameniti Bosfor. Na rumelskem in na anatolskem bregu se dvigajo visoke, z ostrogi venčane pečine, da ladija zavije, kakor skozi mogočna vrata, s širokega morja notri v ta tesni labirint.

Čarobnejšega si človeška domišljija ne more narisati, kakor je ta krasni morski proliv: kmalu se stisne cesta med strmo skalnato obrežje, da se menimo voziti zopet po Dunavu med Bazijašem in Oršavo; kmalu se zopet razširi v krasan zaliv, kojega obdajajo od vseh stranij zeleni logovi, palače padišahove in evropskih diplomatov ter nežnolepi, raznobarvani kijoski. Obrežje dičijo na levi in na desni vedno zeleni nasadi; tožne ciprese, orjaški oleandri z rudečim, lepodiščim cvetjem in košati platani kar visé raz skalin doli nad mirno plavajočo ladijo. Preko brega pa se vrsti vila za vilo, vas za vasjo, mesto za mestom in krasnih palač ni konca ne kraja doli do Carigrada. In proliv sam! To je gibanje in življenje! Temnozeleno vodo križa vedno tisočero mogočnih ladij in malih, čednih kajikov, koji kakor blisk švigajo od mesta do mesta, od palače do palače, od jednega brega do drugega. Mali parobrodi pa sopihajo težko in počasi gori proti Črnemu Morju, tiraje bogato obložene ladije, morejo komaj tam razviti svoja bela jadra, da ja ponesó gori v Dunav, v Odeso ali tja v armenski Trapezunt. Vse se giblje, povsod največja živahnost.

Pri trdnjavah Rumuli- in Anatoli-Kavak zóži se proliv; a kmalu se razširi zopet Bosfor v čarobno krasni zatok, na kojega evropski strani leži med visoke ciprese skrito prijazno mestece Bujukderé (rožna dolina). Tu je poletna stolica bogatih turških paš in hoteli evropskih diplomatov. Kmalu za tem mestom nam zablišči nasproti drugi krasni zaliv, tudi na rumelskem bregu, znamenito pristanišče Terapija, in nasproti tega mesta se dvigujejo na anatolski strani iz temnozelenih nasadov veličastne palače padišahove, divne Bejkoške vile. Tukaj se zopet zóži proliv in na visokih pečinah zapazimo grozoviti trdnjavi Anatoli- in Rumili-hisar, sezidani po sultanu Mobamedu II. Toda pozor! Še mali ovinek, — in v daljavi nam zablišče nasproti svetle kube in vitki minareti veličastne svete Sofije in drugih krasnih mošej. Divni prizori se vrsté drug za dru-

gim, da je človek v zadregi, kam bi obrnil svoje radovedno oko, bojč se, da izgreši to, ako predolgo občuduje ono. Kmalu plava ladija mimo veličastnih, čarobno-krasnih padišahovih palač Dolmabagdžé in vijoč se med orjaškimi turškimi oklopnici, parobrodi in urnimi kajiki, dojdemo srečno pred topničarski arsenal v Top-hané, pri vhodu v „Zlati Rog“, kjer pade maček, na jedni strani nemško ladijo „Meteor“ in italijanski parnik „Messaggero“, na drugi pa francoski parobrod „Travailleur“.

Zdaj, ko ladija mirno leži na varnem sidru in jaz ves zamaknen slonim na krovu in občudujem z daljnogledom v roki to najkrasnejšo panoramo vsega sveta, — zdaj vidim, da sem zabrel v hudo zadrego in da terja prijazni čitatelj preveč od mene, ako pričakuje, da bi mu moje slabo pero moglo opisati čarobni prizor, koji se odpira tukaj mojemu začudenemu očesu. Razgled z ladije, ležeče pred „Zlatim Rogom“, na Carigrad in njegove neštivilne mošeje, na Bosfor, maloazijski Skudar in krasno Propontido, slovi kot najčarobnejši na vsem svetu. Na najskrajnejšem, proti Bosforu molečem konci velikanskega mesta se dvigujejo starodavne palače prejšnjih sultanov, nazivljane Jeni-seraj ali Top-kapu-seraj; a zidališča se vidijo komaj izmed krasnih, temnozelenih nasadov. Nijedna palača pod božjim nebom nima tako čarobne leže, kakor Jeni-seraj s svojimi neštevilnimi zidališči, vrti in kijoski. Izza temnozelenih cipres nam molé nasproti veličastne kube znamenite mošeje Aja Sofija, in dalje zadaj kipi proti nebu šest vitkih minaretov mošeje Ahmetove. Kolikor dalje sili opazovalčevo oko, toliko veličastnejša čudesa se mu odpirajo; ves poluotok med Propontido in „Zlatim Rogom“ ni drugega nega neizmerna, vzvišena planjava, kojo pokrivajo neštivilne hiše, palače in mošeje z visokimi, vitkimi minareti. To je turška stolica, to je pravo turško mesto Stambul. Na severni strani „Zlatega Roga“ pa se dvigujeta amfiteatralično po prijetni visočini zidani evropski mesti Galata in Pera. Tukaj stanujejo naše naselbine in v Peri imajo svoje urade dvorna poslanstva in vsi evropski konzulati. Dalje proti vzhodu, ravno na holmu nad Top-hané, dviguje se drugo turško mesto Funduklí s svojimi mnogobrojnimi kubami in turškimi kopelmi, raztezaje se tja doli do padišahove rezidence Dolmabagdžé na krasnem Bosforskem prolivu. Na Bosforu samem plava neštivilno orjaških turških vojnih ladij in trgovskih parobrodov, da bi nam kmalu množica njihovih jadernikov zakrila razgled tja proti vzhodu na malo-

azijsko stran, čez Leandrov stolp na znamenito turško mesto Skudar, katero že tako komaj more najti naše oko radi krasnih cipresnih gozdov, koji ga skoro po polnem prikrivajo našemu pogledu. Oko se obrne dalje proti jugu in zazrè tukaj znamenite Princeške otoke, kamor izletava poletnega časa carigradska noblesa kratkočasit se in dihat čisti morski zrak. Visoki, maloazijski Olimp, koji tam daleč onstran Marmariškega Morja dviga svojo orjaško, snežnobelo glavo proti višnjemu nebu, sklene nam to neprimerljivo krasno sliko.

S posredstvom našega c. in k. poslanstva dobimo od visoke porte privoljenje, ogledati si vse Stambulske znamenitosti. Vlada nam odkaže v spremstvo spretnega dragomana (tolmača) in poslanstvenega uradnika. Po dolgem, na železnih pontonih plavajočem mostu gremo tedaj iz Galate čez „Zlati Rog“ v Stambul in mimo krasne mošeje Jeni-džamí krenemo jo po precej širokih ulicah proti Jeni-seraju; tu nas vzprejme dvorna straža in nas véde skozi neštetilna vrata in prostorna dvorišča od palače do palače, razkazujé nam tamo nakopičene dragocenosti (sultanov zaklad, stara orožja itd.) ter razlagaje nam pomen starodavnih napisov. Tako prekoračimo v kratkem času ves seraj in si ogledamo palačo velikega vezirja, vrata, kjer so nekdaj napadali Janičarji cesarske straže in kjer so obešali odsekane glave visokih državnih dostojanstvenikov, koji so bili tako nesrečni, da jim je podelil pri avdijenci sultan ono znamenito svileno vrvico. Tudi haremske oddelke nam razkažejo; toda videti moremo samo golo zidovje: krasne georgijske in cirkaške lepotice ne bivajo zdaj več v Jeni-seraji; cesarski dvor, in ž njim tudi harem, preselil se je v Dolmabagdžé na Bosfor.

Iz Jeni-seraja nas odvedó naši voditelji čez malo dvorišče ven k znameniti mošeji Aja-Sofija. Veličastno zidališče, nekdaj cerkev sv. Sofije, ne dela od zunaj na opazovalca nič prav ugodnega vtisa, ker ga obdajejo od vseh strani nizka poslopja in ker je moralo veliko trpeti po tukaj tako navadnih požarih. Štiri neznatni minareti, koje so prizidali Turki, dičijo ga tudi kaj malo. A kadar vstopimo, obstrmimo o notranji krasoti in veličastnosti. Velikanska, 60 metrov visoka kuba, najimpozantnejša na vsem svetu, pokriva 800 metrov štirjaškega prostora! Podpira jo ósem orjaških kolon, koje so Bizantinski vladarji zaplenili po poganskih svetiščih v Efesu, Atenah in Rimu, da so jih postavili v to krasno Božjo hišo. A žal, da tudi tukaj turška roka ni mogla mirovati; krasne slike, koje so

obdajale orjaške stene, razpraskali in raztrgali so tako, da se komaj še nahajajo mali ostanki. Kaj se hoče? Podobe so bile naslikane v krščanskem zmislu, Turek jih je moral tedaj odstraniti in nadomestiti s pobožnimi izreki svojega svetega korana.

Precej zraven svete Sofije se dviguje najlepše prerokovo sveetišče, mošeja sultana Ahmeta. Diči jo šest krasnih, silno visokih in vitkih minaretov, kakor se ne more ponašati nobena druga mošeja, koder se česti ime velikega preroka. Zidališče očara opazovalca od zunaj; od znotraj pa je vse priprosto in prazno. Na velikanskem dvorišči pred mošejo stoji ono orjaško drevo, na koje so nekdanj Janičarji obešali najbolj zaslužene državljane; a pozneje, ko je bila zatrta janičarska vstaja, upogibale so se menda veje pod težo Janičarskih glav.

Na velikem trgu At-mejdan, nekdanjem Hipodromu, občudujemo še obelisk cesarja Teodozija in čudapolno umetno izdelani, s tremi kačami okleneni steber, na kojem je menda nekdanj počival znameniti zlati delfiški trinog. Od tukaj odidemo navzgor po glavni in najlepši cesti vsega turškega mesta mimo krasne Bajezidove mošeje na veliko planjavo, kjer se nam odpre čaroben razgled čez ves Carigrad in njegovo okolico. Precej pred nami se dviguje velikanski stolp požarne straže in krasna palača vojnega ministerstva. Dalje proti zahodu molé izza neštevilnih hiš in hišic svetli minareti mošeje sultana Mohameda, sultana Selima, in daleč gori na konci „Zlatega Roga“, kjer se izlivajo „Sladke Vode“ v carigradsko pristanišče, vidijo se krasna mošeja Ejubova in velikanska ejubska pokopališča. Onostran „Zlatega Roga“ se razprostirajo orjaški vladni arsenali in orožnice za vojno pomorstvo; dalje proti vzhodu se odpira panorama na evropski mesti Galata in Pera in na rumelske pokrajine tja ven do Črnega Morja.

Toda treba je ločiti se od tega veličastnega prizora in krenemo jo doli proti „Zlatemu Rogu“ skozi znameniti carigradski bazar, velikanski labirint, v katerem bi se gotovo izgubil tujec, da ne bi imel s seboj zvedenega voditelja. K sreči takih ciceronov po Carigradu ne pogrešamo; po Galati in Peri se nam kar obešajo na pete zane-marjeni Grki in umazani španjski židovi, ponujaje se, da bi nas peljali v Štambul in veliki bazar. A treba je rabiti skrajno previdnost proti tem prekanjenim ljudem; kajti največ so zmenjeni taki voditelji s še bolj prekanjenimi bazarskimi trgovci, da jim vodijo

nedolžne tujce na limance; oba dobro izhajata: voditelj in trgovec; tujec pa pusti dlako. Ogledamo si po vrhu ta velikanski bazar in si tudi nakupimo mnogovrstnih stvari, šarenic, turškega orožja in leporumenega jantarja ter dospemo kmalu zopet pri mošnji sultanke Valide na breg „Zlatega Roga“, in čez prej imenovani most nazaj v Top-hané na brod naše ladije.

Prihodnje dneve porabimo v to, da si ogledamo po priliki Carigrad bolj na tanko, posebno skrite in odljudne oddelke turškega mesta v Stambulu. Kakor povsod po večjih jutrovskih mestih, vidi se tudi tukaj preko krasnih palač in bogastva nepopisljiva revščina in umazane, lesene koče. Južni del mesta proti Marmariškemu Morju, kjer so gospodarili nekdanji znameniti Janičarji, sezidan je večjidel iz samo lesenih hiš; tudi predmestje Funduklí ni veliko bolje v tem obziru. Lehko je tedaj umeti, kake strahovite razmere mora doseči požar, ako nastane ogenj v takem kraji mesta; Bog ne daj, da bi pripomogla še neugodna sapa: moralo bi pogoreti vse mesto v malo urah. Ali Turki so silno previdni z ognjem in akopram se tudi v Stambulu prikaže čestokrat rudeči petelin na strehi, vendar požari nastajajo še večkrat v Galati in Peri, kjer so poslopja zidana največ iz trdega kamena.

Pri jednem takim pohajkovanji skozi Stambul sem imel priliko občudovati usmiljenje in dobrosrčnost, kojo goji Turk sploh proti živalim. Kakor imajo v Skudaru bolnico za mačke (gola resnica!), tako so ustanovili na dvorišči Bajezidove mošeje nekakov zavod za golobe. Pravijo, da ti golobi so potomci onega ptiča, koji je nekdanj usel se velikemu preroku na ramo in mu zašepetal na uho neko važno skrivnost; zato Turki skrbijo tako vestno zanje. To je prijeten prizor, kadar pridejo strežaji pitat te krilate gostove! Tisočero golobov se spusti z mošejine strehe, s kube in minaretov, z vodnjakov, visokih cipres in košatih platan na prostorno, marmorno dvorišče. Tu vse mrgoli in živalce so tako krotke, da se komaj umaknejo, ako se jim bliža človeška noga.

Kakor golob, tako je tudi carigradski pes privajen človeka. Po hišah pri Turku ne nahajamo nikdar psov; ali po ulicah se klati na tisoči teh zanemarjenih živalij, kojih se usmili sem ter tja kak pekar ali mesar ter jim vrže kak ostanek, kojega sam ne more drugače porabiti. A večjidel zaslužijo si carigradski psi svoj potrebni živež; kajti tukaj cest in ulic ne snaži morebiti kak mestni zavod,

to delo prihranjeno je gladnim carigradskim psom. Komaj pogine gospodarju konj ali osel, vrže ga hitro na bližnje gnojišče in hajdi! planejo sestradane živali čez mrho, da o njej kmalu ni več tiru ne sledu. Stambulski pes leži noč in dan sredi ceste in ne ugame se šetalcu s poti; o ne, — jaz se moram uganiti njemu; zato pa tudi ni nevaren: ako mu po neprevidnosti stopim na rep ali nogo, največ, da malo zatuli in — obrne se na drugo stran. Ni čudo tedaj, da se čuje čestokrat o groznih nesrečah; večkrat pridere jahalec ali težak voz po taki ulici in pohodi ali povozi celo čedo nedolžnih živalij, koje tulijo, tarnajo in ječijo, da se človeku v srce smilijo. In vender ostanejo še dalje sredi ceste, kjer so ljudem najbolj na poti!

Kavarne turške so silno priproste. Turek pozna malo človeških potreb; da le dobi prostora usesti se na razcapano šarenico ali tudi na gola, umazana tla, kjer srka svoj moka in puši vonjavi naržilej ali čibuk, pa je zadovoljen, kakor bi sedel poleg velikega preroka v večnem edenu. Krčme verni moslim tako ne pozna, ker mu prerok prepoveduje božjo kapljico. Kdor išče tedaj zanimivega življenja v Stambul po javnih lokalih, moti se jako, ako misli, da ga bo našel; gre naj rajši v bazar, v javne prodajalnice, pred mošeje in sploh na ulico: tamo se mu bo obilo izpolnila njegova želja.

Vse drugače je v Galati in Peri, kjer bivajo omikani Evropci. Tukaj imamo priliko zabavati se izvrstno, bodi si pri godbi na promenadi, po elegantnih restavrantih in kavarnah, ali pa po pripravnih gledališčih. O, mehkužni prebivalci jutrovih dežel umejo si olajšati in osladiti življenje! Skoro vsak večer hodim v Grande rue de Pera v Minervino gledališče poslušat italijansko opero. Prijetnejše zabave si človek kmalu ne bi mogel misliti, kakor je to gledališče. Oder je na konci lepega, hladnega vrta tako prizidan, da se od vseh strani more videti nanj. Poslušalec se usede k mizi pod košato drevo, pokliče čašo hladnega piva, prižge si čibuk ali cigareto in — vestno posluša krasne proizvode italijanskih skladateljev. Pri taki zabavi pretečejo urno dolgočasni večeri.

Med našim bivanjem v Carigradu se je praznoval največji turški praznik, tako zvani Ramanzan-šerif (postni čas). Dokler solnce ne zaide, verni moslim ne sme niti jesti, niti piti, in kar je najhuje, tudi kaditi ne. O solnčnem zahodu pa iman oznani z visokih minarotov svoj „Lahilla il Allah“, v znamenje, da je post končan za danes in sedaj plane vsakdo hlastno čez pripravljeno hrano. Mohamedan

je ves zvit; še celo svojega preroka hoče prekaniti: da se odškodi za prebiti post med dnevom, pita se zato požrešno vso noč, da solnce zopet izide na jutro. Nočna razsvetljava mesta in mošej med Ramazanom je čarobnokrasi. Državne palače in privatna poslopja razsvetljena so krasno; po mošejah in po visokih in tenkih minaretih miglja na milijone lučič, vse druga pri drugi, da se vidi, kakor bi bilo vse en sam plamen. Ves Stambul je podoben v taki noči velikemu, ognjenemu morju. A ne samo mesto, tudi morje je čarobno razsvetljeno in po turških vojnih ladijah se blišči na tisoči in tisoči raznobarvenih lučič in lampijonov. Najbolj se uživa ta krasni prizor iz luke same, pred kojo se razteza vse ognjeno mesto na prijetni visočini. —

(Konec prih.)

Volkodlak in vampir

s posebnim ozirom na slovansko bajeslovje.

Spisal Fr. Wiesthaler.

(Dalje.)

Na Multanskem baji, da zlobni duh „drakul“ v grobu življenje obranjuje takim, katere je cerkev pred smrtjo javno ali tajno proklela in izobčila, da jih je slišati, kako v grobu zvečijo, da ne strohne in da se jim duša ne more od telesa ločiti, ako jih ni duhovnik slovesno rešil prokletstva. S tem se ujema drugo mnenje, da taki mrtveci náse vlečejo in oglodajo vse, kar le morejo od svojega telesa dobiti; oni ne strohnijo, marveč prihajajo po noči iz grobov, da store kaj žalega onim mrtvecem, s katerimi so za njih živih dnij občevali, ter se jih neprestano drže. S krvjo, ki jim jo izsesavajo, žive in rede sami sebe ter izprominjajo svoje žrtve v vampirje. Kakor hitro se površje kake gomile le malo pregane, takoj se Multancem vzbudi sumnja, da leži pod njo kak vampir in ni je druge rešitve njegovi duši nego ta, da se grob izkoplje in duhovnik nesrečneža s primernim „izgovarjalom“ izbavi prokletja. To zahteva od sorodnikov umršega ne samo ondotna duhovščina, ampak sploh vse prebivalstvo,

Te, če tudi malostne skrbi pa bode menda prost — Meden. Kajti on in Elza nimata otrok. Pripovedujejo sicer o njem, da ni posebno zvest svoji ženi, in tudi o njej gre govorica, da se vozi rada v mesto, kjer zahaja v gledališče in k drugim zabavam, in da jo mož pušča večkrat samo tja. Zlobnim jezikom je pa to dovolj.

In Hrast?

Da govorim resnico: krstni boter sem bil, ni dolgo tega, tam v Borji drugemu njegovemu otroku. Vesel dan sem prebil in odšel zopet prepričan, da sta to dva srečna človeka: moj prijatelj in njegova žena Katinka.

Z Boletovimi sta v starih prijaznih razmerah, z Medenovimi pa se vsi le redko shajajo. Stari dogodki so sicer v istini „pozabljeni“, pa sedaj pride vedno kaj novega med nje, kakor je to pač na dnevnem redu v tacih malih trgih.

Prihodnjih volitev za deželni zbor komaj čakajo. Meden bo kandidiral za nemško stranko, kajti kolikor mu je do zagrizenega nemškutarja še manjkalo, to mu je vzgojila žena, kateri je v vsem pokoren; njegov močnejši nasprotnik in zmagovalec v trgu pa bode sigurno — Hrast. Kam se bode le-ta vrgel, — ali bo pristopil k narodni „radikalni“, ali narodni „vladni“ stranki — tega ne vemo, — naroden pa bo gotovo. In to je glavna stvar! Bolè bo pa poskusil v velikem posestvu; pa on je prost vsakih iluzij gledé zmage ter se toláži po svoji navadi s starim Homerjem: „*ἔσσειται ἡμᾶρ!*“ — „Prišel bo dan!“

Spomini na jutrove dežele.

Iz svojega dnevnika priobčuje Anton Ukmar.

VIII. Carigrad.

(Konec.)

Osnažnosti moslimski pričajo posebno takozvane turške kopelji, katerih se nahaja mnogobrojno po vsem mestu. Radovednost me žene, da obiščem tudi jaz nekega dne tako kopelj. Komaj vstopim v prostorno vežo, veli mi strežaj, da se slečem; ovije mi potem okoli ledij mehko, svilnato rjuho in okoli glave

pisan turban, porine me na to v bližnjo dvorano, koje marmorna tla so bila tako gorka, da se ni dalo strpeti brez lesenih sandalov. Sredi dvorane, koja dobiva svetlobo od zgoraj, vzdan je krasen, z marmorjem ograjen basin. Tu notri, v toplo in lepo dišečo vodo treba stopiti in tedaj prične strežaj svoj posel. Mane in vije mi na vse strani vse telo, nateguje vse kite in ude, da kosti pokajo. Silil me je smeh, a skoraj bi rekel, nekako prijetne bolečine, koje mi je napravljala ta čudna manipulacija, poizginejo kmalu, kadar strežaj vlije tople, lepodišeče vode čez glavo in pleča. Zdaj ploskne z rokama v znamenje, da je on opravil svoje delo in potisne me v jedno mnogobrojnih kabin, koje obdajejo dvorano. Tukaj me že čaka drug strežaj, tira me pod gorko vodo in me zopet tukaj mesti in pesti po vsem telesu; naposled vzame še lepodišečega mila in me namaže ž njim od glave do nog, tudi obraz in lase, tako da človeka potem prešine nekaka neizrekljiva slast, kadar stopi pod mrzli duš in ti butne hladne vode na glavo. S tem je kopelj končana; strežaj me zavije tedaj v drugo, gorko rjuho, postavi mi drug turban na glavo in me odvede v prvo sobano, kjer ležem po turško na mehko posteljo. Naposled prinese strežaj še črne kave in vonjavi naržilej. Srkati pravi moka, pušiti lepodišeči dim ter sanjariti v tej nekako čudno prijetni gorkoti, — o, to so slasti, koje ume izumiti le domišljija jutrovih dežel!

Nekega dne se odpravim onostran Bosfora v maloazijski Skudar. Eleganten kajik (tako se imenujejo lahki čolniči, koji preskrbujejo po tej morski cesti službo naših voznikov), odvede me, prijetno skakljaje od vala do vala, mimo znamenitega, sredi Bosfora ležečega stolpa, o kojim si Turki pripovedujejo naslednjo pravljico: „Davno davno je prerokoval pobožni šejih mladi hčerki tedaj vladajočega sultana, da jo bo kača pičila in da bo morala na ta način še v mladih letih umreti. Sultan, kojega to prerokovanje hudo prestraši, premišljuje dolgo, kako bi rešil drago dete neusmiljene usode in ukaže naposled sezidati sredi Bosfora trden stolp kojega odkaže nesrečni princesinji v stanovanje. Leta in leta živela je reva med tem tesnim in samotnim zidovjem, da jo naposled vender le doleti prerokovana smrt. Med lepodišeče sadje, koje so jej pošiljali v živež, skrila se je bila strupena kača in prihodnje jutro najdejo zalo devojko mrtvo v postelji, kačo pa zvito na njenih lepih prsih. Od tod stolpovo ime Kis-kalé (deviški stolp).